

Kännedom om och upplevelser av mänskliga rättigheter i Sverige 2022–2023

Institutet
för mänskliga
rättigheter

Innehåll

Inledning	4
Sammanfattning	7
Resultat: Kännedom om mänskliga rättigheter	8
Kännedom om konventioner	9
Resultat: Kännedom om att utkräva mänskliga rättigheter	12
Kännedom om myndigheter och organisationer	12
Okänd möjlighet till individuell klagorätt.....	16
Svårt att utkräva sina mänskliga rättigheter	16
Resultat: Upplevelse av hot mot mänskliga rättigheter	19
Egna mänskliga rättigheter som upplevs vara hotade.....	21
Grupper vars rättigheter upplevs särskilt hotade	22
Resultat: Viljan att veta mer om mänskliga rättigheter	24
Slutdiskussion	25
Ytlig kunskap om mänskliga rättigheter	25
Stor osäkerhet kring hur mänskliga rättigheter kan utkrävas	27
De mänskliga rättigheterna upplevs inte som säkerställda	31
Slutsatser – fortsatt behov av insatser	35
Bilaga 1: Teknisk rapport om enkätundersökningarna	37
Webbenkäten 2022.....	38
Rivkraftsenkäten 2023.....	43
Frågor i enkäterna	44

Inledning

De mänskliga rättigheterna skyddas i Sverige genom lag, både grundlag och annan lag, samt ett stort antal internationella konventioner om mänskliga rättigheter som Sverige tillträtt. Sverige har en lång tradition av demokrati och respekt för individens fri- och rättigheter och lyfter ofta dessa värden i internationella sammanhang. Samtidigt utmanas de mänskliga rättigheterna idag, både på global och nationell nivå, och människor i Sverige ges olika tillgång till sina mänskliga rättigheter.¹ De senaste åren har Sverige tagit flera strategiska steg i arbetet med att värna de mänskliga rättigheterna också nationellt genom bland annat satsningar på FN:s globala mål för hållbar utveckling, Agenda 2030, strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter² och inrättandet av Institutet för mänskliga rättigheter.

Institutet för mänskliga rättigheter (institutet) inrättades 2022 och har i uppdrag att följa, undersöka och rapportera om hur de mänskliga rättigheterna respekteras och förverkligas i Sverige. Utgångspunkten för arbetet finns i de svenska grundlagarna och internationella åtaganden om mänskliga rättigheter. Institutet ska även utföra de uppgifter som en oberoende nationell mekanism har enligt konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. En del i institutets uppdrag är att främja kunskapsspridning om de mänskliga rättigheterna bland annat genom samarbete med det svenska civilsamhället och andra nationella och internationella aktörer som arbetar med att främja och skydda mänskliga rättigheter.

För att vi alla ska kunna utkräva våra mänskliga rättigheter behöver vi också känna till att de finns. Det är viktigt att rättigheter är kända just som mänskliga rättigheter av både rättighetsbärare (alla människor i Sverige) och skyldighetsbärare (staten, ofta genom de olika offentliga aktörerna myndigheter, kommuner och regioner). Rättighetsbärarna, behöver också ha kunskap om det praktiska innehållet i de mänskliga rättigheterna, exempelvis hur de omsatts i svensk lagstiftning, för att effektivt kunna reagera på brister och utkräva sina rättigheter. Det måste dessutom finnas lättillgängliga och enkla sätt att systematiskt hantera individuella klagomål och skapa möjlighet till upprättelse. Utan dessa möjligheter finns stor risk att de mänskliga rättigheterna försvagas och uppfattas som vackra men tandlösa ord.

I inledningen till FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna står det att en gemensam uppfattning om innebörden av rättigheterna är en grundförutsättning för att uppfylla det åtagande förklaringen innebär. Av artikel 26 framgår att alla människor har rätt till utbildning och att utbildningen ska främja respekten för de mänskliga rättigheterna och bidra till att skapa en sådan gemensam uppfattning. År 2023 fyller den allmänna förklaringen 75 år.

1 Se exempelvis ”Institutet för mänskliga rättigheters årsrapport 2023”

2 Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (Skr.2016/17:29)

Flera konventioner, exempelvis artikel 8 i konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, lyfter också staternas ansvar för att systematiskt genomföra medvetandehöjande insatser. FN har tagit fram riktlinjer för Utbildning för mänskliga rättigheter, Human Rights Education, där utgångspunkten är att mänskliga rättigheter endast kan uppnås genom att människor ställer ett välinformerat och långsiktigt krav på skydd av de mänskliga rättigheterna. Utbildning om mänskliga rättigheter främjar enligt FN värderingar, övertygelser och attityder som uppmuntrar alla att upprätthålla sina och andras rättigheter. Det utvecklar en förståelse för allas gemensamma ansvar för att göra mänskliga rättigheter till verklighet i varje samhälle.³

I regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter beskrivs kunskap om mänskliga rättigheter, specifikt genom folkbildningen, som centralt. Folkbildningen beskrivs ge ”deltagarna kunskap och verktyg när det gäller både de mänskliga rättigheternas betydelse och innebörd och hur den enskilde själv kan respektera och använda rättigheterna.”⁴

Tidigare studier har visat att Sveriges befolkning i stor utsträckning anser att mänskliga rättigheter är viktiga i deras liv. 94 procent anser att de mänskliga rättigheterna är viktiga när det gäller att skapa ett mer rättvist samhälle och 73 procent att de mänskliga rättigheterna är betydelsefulla i deras vardagsliv.⁵ Det finns däremot ingen samlad bild av hur väl människor i Sverige känner till sina mänskliga rättigheter eller hur de upplever att de kan utkrävas.

För att få en mer samlad bild av nuläget, undersökte institutet därför detta i två webbenkätundersökningar under hösten 2022 och våren 2023. Den första, här efter kallad ”Webbenkäten 2022”, riktades till en webbpanel av personer från 16 år och uppåt bosatta i Sverige och den andra, här efter kallad ”Rivkraftsenkäten 2023”, riktades särskilt till personer med olika funktionsnedsättningar i åldrarna 18 år och uppåt också de bosatta i Sverige.⁶ De två enkäterna är inte direkt jämförbara eftersom frågeställningarna är anpassade efter de två olika webbpanelerna. I rapporten presenteras främst resultaten från Webbenkäten 2022 och vissa resultat från Rivkraftsenkäten 2023 för att ge en kompletterande bild. Rivkraftsenkäten 2023 sammanfattas i en separat rapport.

I undersökningarna inhämtades information om kännedom om mänskliga rättigheter, upplevelse av möjligheter att utkräva sina mänskliga rättigheter samt om det finns mänskliga rättigheter som anses vara hotade i Sverige idag.

3 United Nations Declaration on Human Rights Education and Training (UNDHRET)

4 Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter (Skr 2016/17:29)

5 Fundamental Rights Survey, 2020, EU:s byrå för grundläggande rättigheter - Fundamental Rights Agency (FRA)

6 Läs mer om webbenkätundersökningarna i bilaga 1: Teknisk rapport.

Institutet har ambitionen att använda dessa bilder av nuläget dels som avstamp i vårt uppdrag att bidra till att främja arbetet för stärkt kunskap om mänskliga rättigheter, dels för att identifiera och motverka hinder som människor upplever finns för att utkräva mänskliga rättigheter i Sverige.

Sammanfattning

För att undersöka människors kännedom om mänskliga rättigheter, deras upplevelse av möjligheter att utkräva sina mänskliga rättigheter samt om det finns mänskliga rättigheter som upplevs vara hotade i Sverige idag genomförde Institutet för mänskliga rättigheter hösten 2022 med hjälp av en webbpanel en webbenkätundersökning, här efter kallad Webbenkäten 2022. Resultaten presenteras i den här rapporten. Som ett komplement presenteras även några av resultaten från en annan webbenkätundersökning från våren 2023 som Institutet med hjälp av Myndigheten för delaktighet särskilt riktade till deltagare med olika funktionsnedsättningar, här efter kallad Rivkraftsenkäten 2023. Den senare kommer dessutom att presenteras i sin helhet i en separat rapport.

Resultaten från Webbenkäten 2022 visar att en majoritet av de som svarade på enkäten upplever sig känna till sina mänskliga rättigheter, men att kännedomen om specifika rättigheter och de internationella dokument, konventioner, som de slås fast i varierar stort. Rätten till asyl och flera ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som rätten till ekonomisk trygghet och bästa möjliga hälsa är mindre kända.

En majoritet av de som svarat på Webbenkäten 2022 upplever att det finns hinder för att utkräva sin mänskliga rättigheter, eller att de inte vet om det finns hinder. Många upplever att det är svårt att få information om hur man utkräver sina rättigheter, att det är svårt att ha kontakt med myndigheter, att det är svårt att få rättshjälp och att det är skamligt att anmäla kränkningar. Många upplever också att det är meningslöst att anmäla rättighetskränkningar då myndigheter inte kan eller vill göra något åt en sådan anmälan. Flera av de som svarade på Rivkraftsenkäten 2023 uppger att rädsla för repressalier gör att de avstår från att klaga till myndigheter.

En majoritet av de som svarade på Webbenkäten 2022 upplever att det finns mänskliga rättigheter som är hotade, eller att de inte vet. De rättigheter som flest anser vara hotade är frihet från hat, hot och våld och frihet från diskriminering. Nästan hälften upplever dessutom att vissa grupperns mänskliga rättigheter är särskilt hotade i Sverige. Utrikes födda och personer med utländsk bakgrund, inklusive asylsökande, är de vars mänskliga rättigheter flest ser som hotade. Mer än en tredjedel av de som svarade på Rivkraftsenkäten 2023 upplever att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning är särskilt hotade.

Utifrån de resultat som presenteras i rapporten drar Institutet för mänskliga rättigheter sammanfattningsvis slutsatser om att det i Sverige finns behov av att:

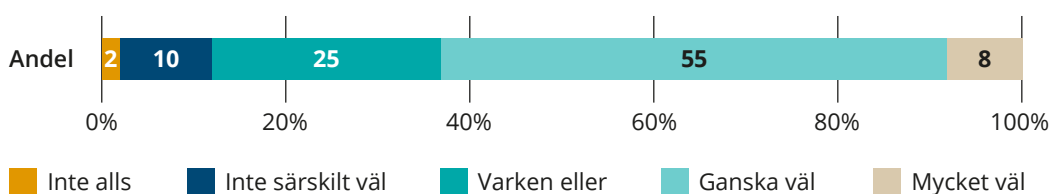
1. utveckla arbetet för att sprida fördjupad kännedom om mänskliga rättigheter.
2. undanröja praktiska hinder för människor att få sina rättigheter tillgodosedda.
3. skapa mer likvärdiga förutsättningar för människor att få effektiv tillgång till sina rättigheter.
4. stärka de mänskliga rättigheternas utkrävbarhet.

Resultat: Kännedom om mänskliga rättigheter

I inledningen till den här rapporten beskrivs varför det är viktigt att vi alla har kännedom om våra rättigheter. I det här kapitlet redovisas resultaten av svaren på de enkätfrågor som handlar om kännedom om mänskliga rättigheter, både övergripande och mer specifika rättigheter samt om internationella konventioner om mänskliga rättigheter.

På frågan hur väl känner du till dina mänskliga rättigheter svarar en majoritet, 63 procent, av de tillfrågade i Webbenkäten 2022 att de känner till sina mänskliga rättigheter ganska eller mycket väl. Endast två procent svarar att de inte alls känner till sina mänskliga rättigheter (se diagram 1). Kvinnor känner i regel till sina rättigheter i större utsträckning än män och äldre män känner i regel till sina rättigheter i större utsträckning än yngre män.⁷

Diagram 1: Hur väl känner du till dina mänskliga rättigheter?

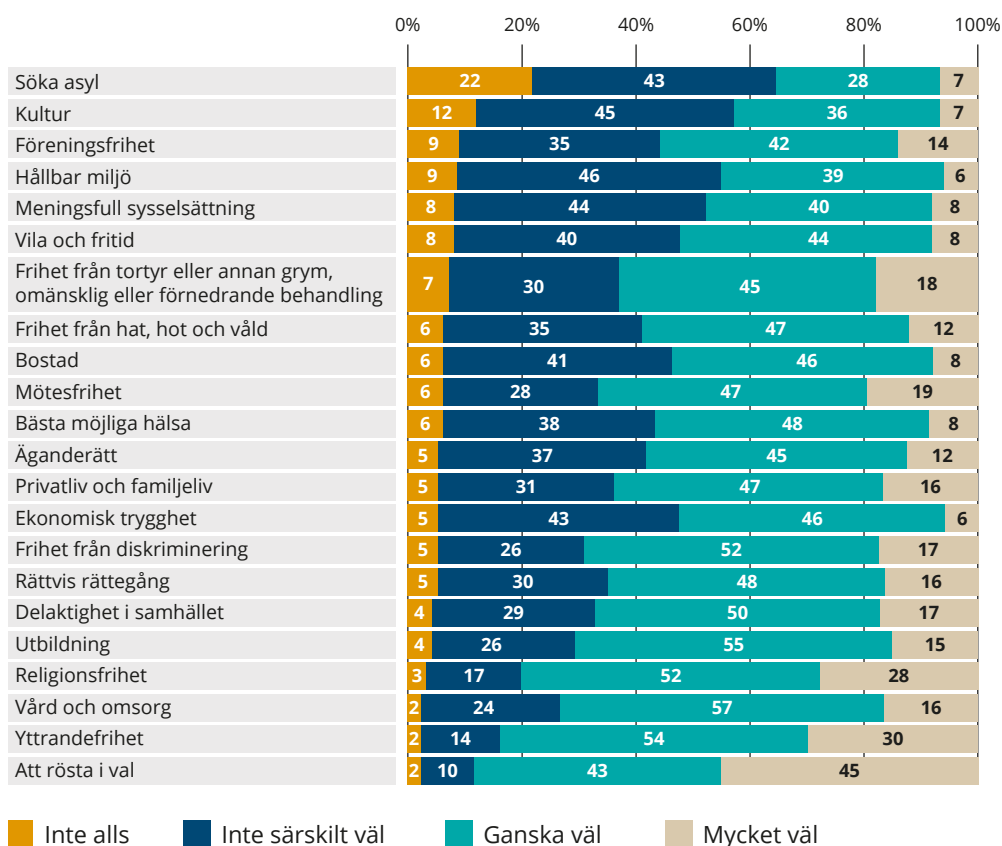
De tre mänskliga rättigheter som flest anser sig känna till är att rösta i val, yttrandefrihet och religionsfrihet. 88 procent, 84 procent respektive 80 procent säger sig känna till dessa rättigheter ganska eller mycket väl. Utmärkande för rätten att rösta i val är dessutom att endast två procent inte anser sig känna till rättigheten alls.

Den rättighet som de tillfrågade känner till i lägst utsträckning är rätten att söka asyl. Endast 35 procent svarar att de känner till rättigheten ganska eller mycket väl. Även rätten till kultur och rätten till en hållbar miljö är det förhållandevis få som känner till, 43 procent respektive 45 procent uppger att de känner till rättigheterna ganska eller mycket väl. Flertalet ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter följer sedan som mindre kända. Det gäller rätten till en meningsfull sysselsättning, ekonomisk trygghet, vila och fritid, bostad och bästa möjliga hälsa (se diagram 2).

Kunskapen om specifika rättigheter är delvis beroende av juridiskt kön. Av kvinnor som svarat på Webbenkäten 2022 upplever i genomsnitt ungefär 10 procent fler kvinnor än män att de känner till de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Det finns däremot ingen liknande skillnad för de medborgerliga och politiska fri- och rättigheterna. Rätten till asyl och äganderätten är de enda två rättigheter i listan där män uppger högre kunskap än kvinnor.

⁷ För resonemang om hur begreppet kön används i rapporten se bilaga 1: Teknisk rapport.

Diagram 2: Hur väl känner du till din mänskliga rättighet till följande?

Kännedom om konventioner

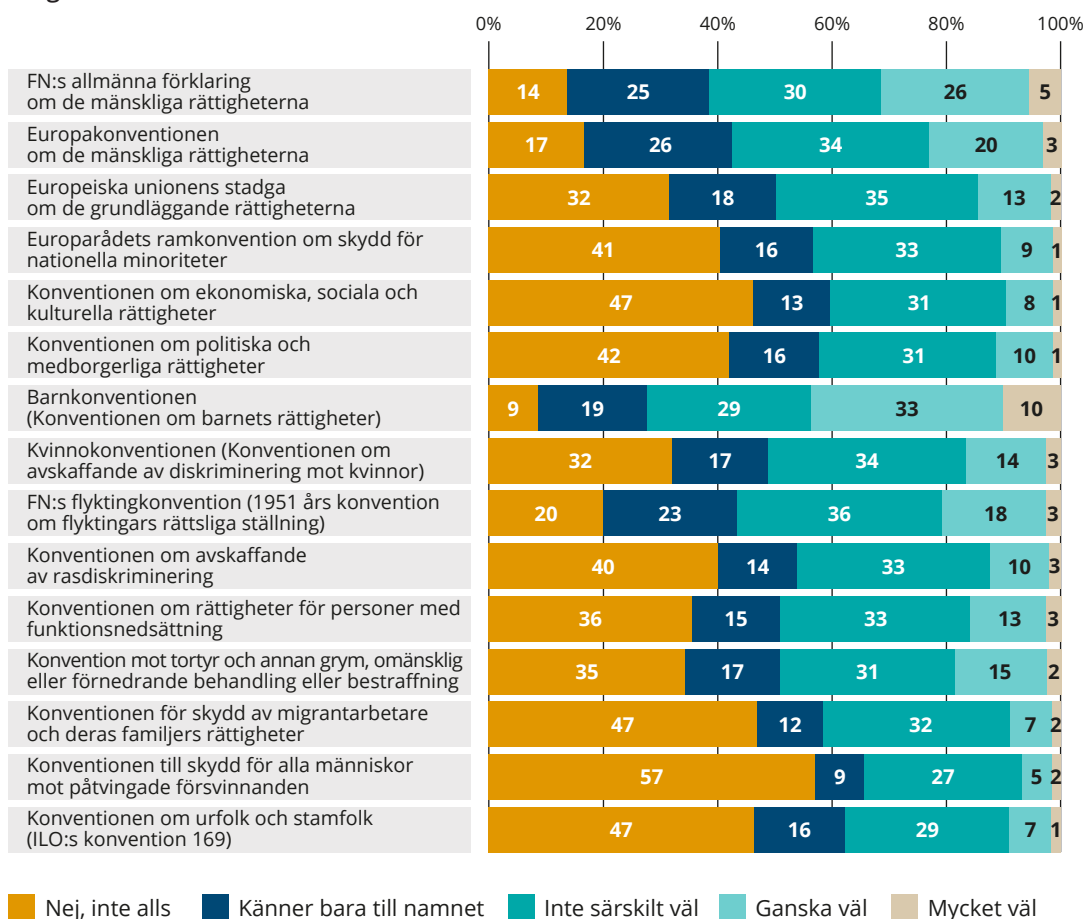
Endast en liten grupp av de tillfrågade, tio procent eller färre, säger sig känna till FN:s och EU:s olika konventioner och deklARATIONER om mänskliga rättigheter mycket väl. Därefter skiljer det sig stort vilka konventioner och deklARATIONER som det finns kunskap om och vilka som är helt okända (se diagram 3).

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) är de dokument som fler känner till. Barnkonventionen är den konvention allra flest anser sig känna till. 43 procent känner till den ganska eller mycket väl medan endast nio procent svarar att de inte känner till den alls. Av de som svarar att de känner till barnkonventionen mycket väl är en tredjedel mellan 16 och 30 år och 62 procent är kvinnor.

31 procent av de tillfrågade uppger att de känner till FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna ganska eller mycket väl medan endast 14 procent inte anser sig känna till den alls. Något färre uppger att de känner till Europakonventionen, 23 procent anser sig känna till konventionen ganska eller mycket väl medan 17 procent

inte känner till den alls. Även flyktingkonventionen framstår som en något mer känd konvention, trots att asylrätten var den rättighet flest ansåg inte känna till.

Diagram 3: Vilka konventioner känner du till?

Mindre kända konventioner

Tre av de sex konventioner som är minst kända för de tillfrågade i Webbenkäten 2022 är FN:s konvention för skydd av migrantarbetare och deras familjers rättigheter, FN:s konvention till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden samt konventionen om urfolk och stamfolk (ILO:s konvention 169). Majoriteten; 59 procent, 66 procent respektive 63 procent, säger sig inte känna till konventionerna alls eller enbart känna till namnet. Sveriges regering har ännu inte ratificerat⁸ någon av dessa tre konventioner.

60 procent svarar att de inte alls känner till eller enbart känner till namnet på FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter som ratificerades av Sverige 1976, varav 47 procent svarar att de inte känner till konventionen alls. Dessa resultat ligger i linje med svaren i enkäten som rör den relativt låga kännedomen

⁸ Med ratificering menas förenklat att ett land har gjort nödvändiga justeringar för att anpassa sin lagstiftning till en internationell konvention, och att landets styre har antagit konventionen.

om specifika rättigheter som återfinns i konventionen, exempelvis rätten till kultur, en meningsfull sysselsättning, ekonomisk trygghet, bostad och bästa möjliga hälsa. Nästan lika många, 58 procent, anser sig inte känna till konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter eller enbart känna till namnet. Desto fler uppger dock att de är mer välbekanta med exempelvis yttrandefrihet och religionsfrihet som båda är rättigheter som återfinns i konventionen.

Även Europarådets ramkonvention om skydd för de nationella minoriteterna är enligt resultaten en relativt okänd konvention. 57 procent säger sig inte känna till konventionen alls eller enbart känna till namnet. Dessa resultat ligger i linje med den information som framkommit i andra myndigheters studier⁹ om befolkningens generellt sett låga kännedom om de fem nationella minoriteterna. En anknytande konvention är FN:s konvention om avskaffande av rasdiskriminering som också framstår som relativt okänd. 54 procent anser sig inte känna till den alls eller enbart till namnet, varav 40 procent anser sig inte känna till konventionen alls.

I Webbenkäten 2022 uppger 51 procent att de inte känner till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning eller att de enbart känner till konventionen till namnet. I Rivkraftsenkäten 2023 ställdes motsvarande fråga till personer med funktionsnedsättning, dels om kännedom om konventionen, dels om vad denna konvention innebär. 59 procent av de som svarade på Rivkraftsenkäten 2023 anser sig känna till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, 35 procent svarar att de inte känner till konventionen och sex procent svarar ”vet inte”. Av de som känner till konventionen svarar 60 procent att de också vet vad konventionen innebär.

9 Institutet för folk- och språkminnen, Länsstyrelsen Stockholm och Sametinget (2020) ”Nationella minoriteter 2020 – vad vet Sveriges befolkning om dem?”

Resultat: Kännedom om att utkräva mänskliga rättigheter

I inledningen till den här rapporten beskriver vi att det är viktigt att människor känner till sina rättigheter men att de också behöver ha kännedom om hur de mänskliga rättigheterna kan utkrävas för att den kunskapen ska kunna omsättas till effektiva rättigheter i människors vardag. I det här kapitlet redovisar vi svaren på enkätfrågorna som på olika sätt handlar om kännedom om de mänskliga rättigheternas utkrävbarhet i Sverige.

Kännedom om myndigheter och organisationer

Myndigheter och organisationer som bland annat har i uppdrag att övervaka genomförandet av de mänskliga rättigheterna är enligt resultaten av Webbenkäten 2022 olika kända. Sex procent anger att de inte känner till någon av myndigheterna eller organisationerna (se diagram 4). Av dessa är personer under 30 år och personer med gymnasieexamen som högst avslutad utbildning överrepresenterade. 13 procent av de som svarat på Webbenkäten 2022 och är under 30 år känner inte till någon av myndigheterna eller organisationerna medan motsvarande siffra för personer över 65 år är två procent.

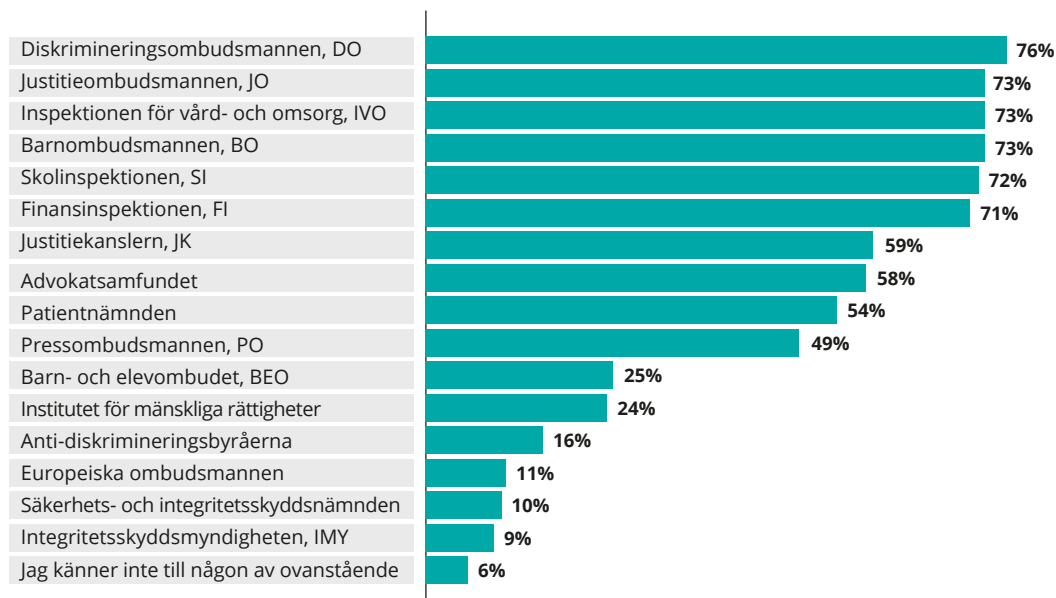
De myndigheter och organisationer som flest känner till är Diskrimineringsombudsmannen, Justitieombudsmannen, Inspektionen för vård- och omsorg, Barnombudsmannen samt Skolinspektionen. Tillsynsmyndigheterna, tillsammans med Barnombudsmannen, framstår som mer välkända. Detta är myndigheter som på olika sätt företräder människors intressen och de flesta utreder och driver dessutom enskilda klagomål. Sveriges antidiskrimineringsbyråer som har liknande uppdrag, de utreder och driver bland annat diskrimineringsärenden, är det däremot endast 16 procent som säger sig känna till.

De myndigheter som är minst kända i listan är Integritetsskyddsmyndigheten och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden.¹⁰ Kännedomen om den Europeiska ombudsmannen är också relativt låg. Europeiska ombudsmannen har i uppgift att hjälpa människor, organisationer och företag genom att utreda administrativa klagomål och undersöka bredare systemfrågor på EU-nivå.

En fjärdedel av de tillfrågade säger sig känna till Institutet för mänskliga rättigheter. Institutet startade sin verksamhet i januari 2022 och genomförde under uppstartsåret inga större informationsinsatser. Institutet ämnar utveckla arbetet med att sprida information om institutets uppdrag och insatser.

10 Integritetsskyddsmyndigheten hette Datainspektionen fram till 2021.

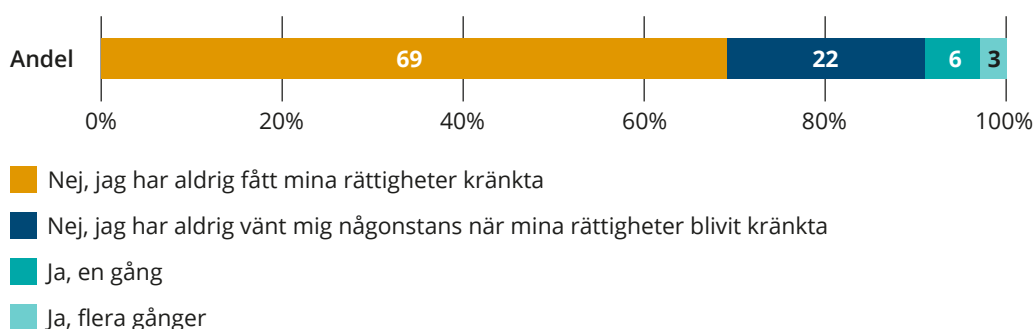
Diagram 4: Känner du till följande myndigheter och organisationer? Markera alla alternativ som du känner till.

På frågan om man någon gång vänt sig till någon myndighet eller annan organisation för att man upplevt sig blivit utsatt för rättighetskränkningar svarar 69 procent att de aldrig upplevt att deras rättigheter kränkts (se diagram 5). 22 procent uppger att de aldrig har vänt sig någonstans när de upplevt att deras rättigheter blivit kränkta, medan nio procent uppger att de har vänt sig till en myndighet eller annan organisation. På den öppna uppföljande frågan vart man har vänt sig förekommer bland andra svaren polisen, Diskrimineringsombudsmannen (DO), Inspektionen för vård och omsorg (IVO), fackförbund, Skolinspektionen och Försäkringskassan.

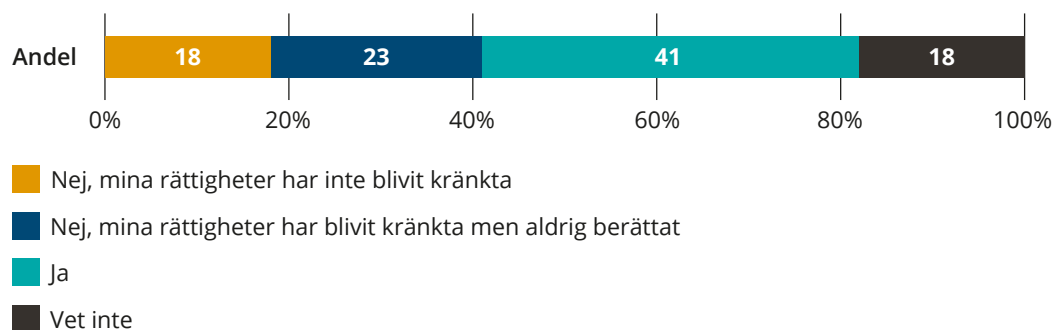
I Webbenkäten 2022 svarar personer över 65 år i högre grad än andra att de aldrig fått sina rättigheter kränkta. Män svarar i högre grad än kvinnor att de inte fått sina rättigheter kränkta.

Diagram 5: Har du någon gång vänt dig till någon myndighet eller annan organisation för att du ansåg att dina rättigheter kränkts?

I Rivkraftsenkäten 2023 svarar 41 procent att de har berättat för någon när deras rättigheter blivit kränkta medan 23 procent svarar att de inte har berättat för någon (se diagram 6).

Diagram 6: Har du någon gång vänt dig till någon för att säga att du inte har fått det du har rätt till, det vill säga att dina mänskliga rättigheter har kränkts?

På den öppna frågan i Rivkraftsenkäten 2023 om vem man valde att berätta om sina upplevelser för uppgav deltagarna exempelvis kommunen, vårdpersonal, domstol, DO, familj och vänner och Försäkringskassan.

I Webbenkäten 2022 valde 357 personer att i fritext beskriva varför de inte vänt sig någonstans när deras rättigheter blivit kränkta. Tre återkommande kategorier av svar är att de inte upplever att det är någon idé att vända sig någonstans, att de saknar kunskap om vart de kan vända sig och att det är för krångligt.

Liknande svar går att finna i motsvarande öppna fråga som ställdes i Rivkraftsenkäten 2023. Exempel på svar är att man inte vet vart man kan vända sig, att man inte ansåg det vara lönt eller att man inte hade energi och resurser att kämpa. Några pekar också på risken för repressalier vid en anmälan.

”De lyssnar inte.”

”Orkade inte, måste ju ha kraft till alla ansökningar. Planeringar, färdtjänstbeställningar mm. Det är inte bara att komma på att man skall iväg någonstans utan allt måste planeras när man har funktionsvariationer.”

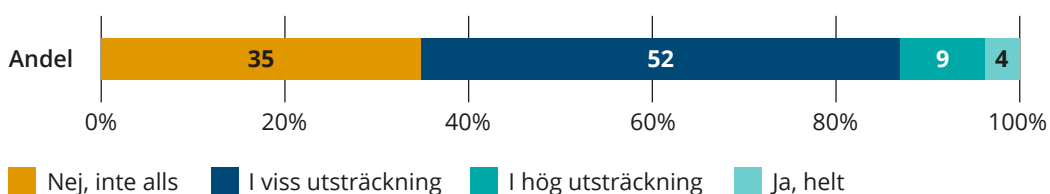
”Jag känner att jag är beroende av dem som jag skulle klaga på så jag vågar inte klaga ifall det blir ännu värre om jag uppfattas som gnällig och klagar och att det kanske påverkar min chans att få bra intyg så jag får ekonomisk ersättning.”

Webbenkäten 2022 visar att endast en liten del, fyra procent, känner sig helt säkra på vart de kan vända sig om deras rättigheter kränkts (se diagram 7). 52 procent anser sig ha viss kunskap om det och 35 procent svarar att de inte alls känner till vart de kan vända sig. Personer i åldersgruppen 46–55 år och personer med universitets- eller högskoleutbildning svarar i högre utsträckning än andra att de känner till vart de kan

vända sig om deras rättigheter kränkts. Av de som aldrig vänt sig någonstans när de upplevt att deras rättigheter kränkts, uppger hela 47 procent att de inte alls känner till vart de ska vända sig. Jämförelsevis uppger 33 procent av de som inte anser sig ha fått sina rättigheter kränkta att de inte alls känner till vart de kan vända sig.

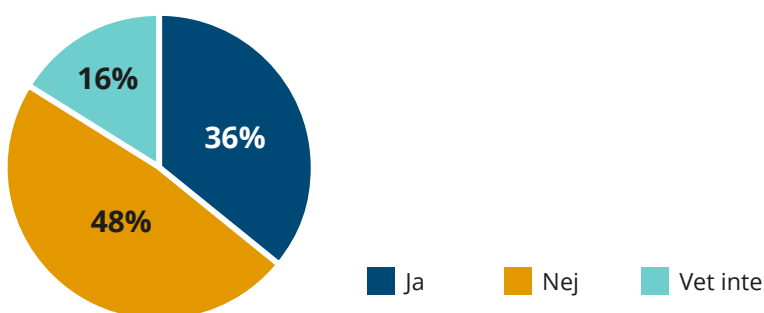
I Webbenkäten 2022 uppger kvinnor i lägre utsträckning än män att de känner till var de kan vända sig om de upplever att deras rättigheter kränkts. 10 procent av de kvinnor som svarat på enkäten uppger sig helt och hållet eller i hög utsträckning känna till vart de kan vända sig, medan motsvarande siffra för de män som svarat är 15 procent.

Diagram 7: Känner du till vart du kan vända dig om dina mänskliga rättigheter kränkts?

I Rivkraftsenkäten 2023 svarar 36 procent att de vet vart de kan vända sig om deras rättigheter kränkts på något sätt, 48 procent svarar att de inte vet vart de kan vända sig, och 16 procent svarar vet ej på frågan (se diagram 8).

Diagram 8: Vet du vart du kan vända dig om du inte får det du har rätt till? Det vill säga om dina mänskliga rättigheter kränkts på något sätt.

Okänd möjlighet till individuell klagorätt

Enligt webbenkäten 2022 känner knappt hälften, 44 procent, till att de kan framföra klagomål till Europadomstolen för mänskliga rättigheter. Det finns dock en stor skillnad i kännedom utifrån både kön och ålder. 50 procent av de som känner till att man kan framföra klagomål till Europadomstolen är män medan 39 procent är kvinnor. 71 procent är personer över 65 år medan endast 22 procent är personer under 30 år.

Endast 9 procent av de som svarade på Webbenkäten 2022 säger sig känna till möjligheten att framföra klagomål till FN-kommittéerna.” På en öppen fråga om vilka av FN:s granskningskommittéer de känner till att man kan vända sig till svarade ungefär en fjärdedel FN:s kommitté för barnets rättigheter. Värt att notera här är dock att Sverige ännu inte ratificerat det tilläggsprotokoll som möjliggör individuell klagorätt till barnrättskommittén.¹¹ Nästan hälften av de som svarar att de känner till att man kan vända sig till en FN-kommitté för att framföra klagomål svarar att de inte känner till vilka av kommittéerna man kan vända sig till.

Klagomål till FN:s konventionskommittéer

Hur staterna efterlever FN:s konventioner övervakas av speciella FN-kommittéer, en för varje konvention. Individuella klagomål kan föras fram till kommittéer, om staterna godkänt denna möjlighet. Ett klagomål från enskild måste vara relevant och alla nationella rättsmedel måste ha använts innan en FN-kommitté kan behandla det. Den svenska staten har godkänt möjligheten för individer att framföra klagomål till:

- Kommittén för medborgerliga och politiska rättigheter
- Kommittén för avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor
- Rasdiskrimineringskommittén
- Tortyrkommittén
- FN:s kommitté för personer med funktionsnedsättning

Den svenska staten har ännu inte godkänt möjligheten för individer att framföra klagomål till kommittén för barnets rättigheter och kommittén för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Den svenska staten har heller inte ratificerat FN:s konvention om migrantarbetare och deras familjers rättigheter eller FN:s konvention om skydd för alla personer från ofrivilliga försvinnanden eller godkänt möjligheten att framföra klagomål till de tillhörande kommittéerna.

Svårt att utkräva sina mänskliga rättigheter

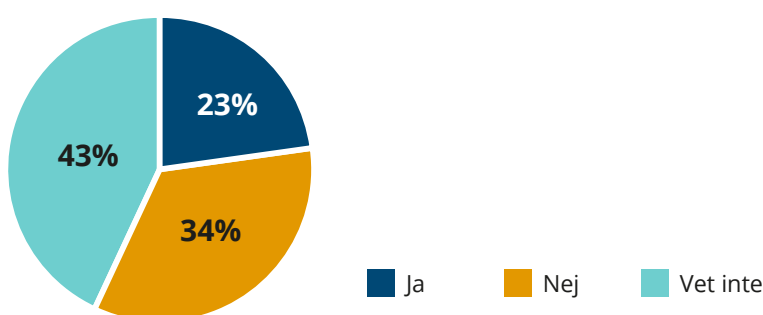
I Webbenkäten 2022 svarar 34 procent att de inte upplever några hinder att utkräva sina rättigheter i Sverige, men en ganska stor andel, 66 procent, uppger dock att det finns hinder eller att de inte vet (se diagram 9).

11 SOU 2023:40 Förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen.

Det finns skillnader i hur kvinnor och män svarar på frågan om hinder att utkräva sina rättigheter. 26 procent av kvinnorna jämfört med 20 procent av männen anser att det finns hinder.

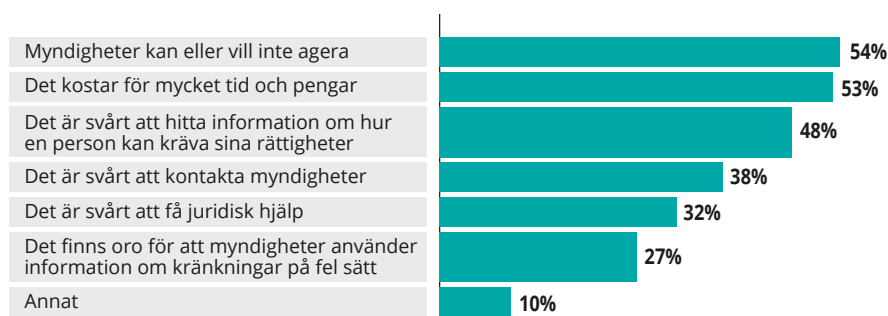
I den grupp som anser att det inte finns några hinder att utkräva sina rättigheter är skillnaderna ännu större. 23 procent av kvinnorna jämfört med 45 procent av männen svarar att det inte finns några hinder att utkräva sina rättigheter (resten svarar vet ej).

Diagram 9: Upplever du att det i Sverige idag finns hinder för att kräva sina mänskliga rättigheter?

De som svarade ja på frågan om de upplever att det finns hinder för att utkräva sina rättigheter fick en följdfråga om vilka hinder. De vanligaste svaren var att myndigheter inte kan eller vill agera och att det kostar både tid och pengar eller att det är svårt att hitta information (se diagram 10). Det gick att välja flera svarsalternativ på frågan.

Diagram 10: Vad upplever du att det finns för hinder för att kräva sina mänskliga rättigheter i Sverige idag?

47 personer beskriver i fritext de hinder de upplever finns för att utkräva sina mänskliga rättigheter i Sverige idag. Flera lyfter att myndigheterna är svåra att vara i kontakt med och att anledningen till att man inte kan utkräva sina rättigheter är att de upplever sig sakna hjälp och stöd i kommunikationen med myndigheter eller att de till och med aktivt motarbetas i sina ansatser att söka hjälp.

”Som enskild person utan starkt nätverk är det nästan omöjligt att få sitt ärende prövat då allt sker digitalt och de beslutande gömmer sig bakom ”automatiska databehandlingar”, praxis mm. Det är aldrig någon riktig personlig kontakt utan informationen och allt är bara algoritmer...”

”Problem med mänskliga rättigheter kan ofta påverka väldigt många människor och det kan kännas svårt att ta steget som enskild person att försöka få myndigheter att lösa det. En känsla av hopplöshet.”

Andra beskriver en oro för repressalier från arbetsgivare eller de myndigheter man har kontakt med och att det finns för mycket risker förknippade med att anmäla i jämförelse med möjligheterna till upprättelse. Vissa beskriver också en ovilja att erkänna sig själv som utsatt:

”Det är skamligt att känna sig kränkt”

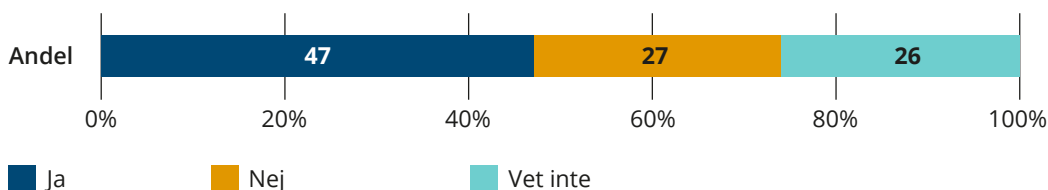
Utöver de som beskriver att det känns krångligt, att de inte vet hur de ska gå tillväga eller att det är riskabelt på olika sätt, pekar också ett antal på det politiska klimatet som ett hinder i sig. Dels återfinns beskrivningar av utvecklingen mot ett mer högerextremt klimat, dels finns några beskrivningar om ökade krav på politisk korrekthet.

Resultat: Upplevelse av hot mot mänskliga rättigheter

FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna antogs år 1948 med syfte att skapa ett universellt och långsiktigt skydd för den enskildes rättigheter. I det här kapitlet redovisas resultaten av enkätsvaren vad gäller hot mot både de egna och andras mänskliga rättigheter samt upplevelser av hot mot de mänskliga rättigheterna i sig.

Nästan hälften, 47 procent, av de som svarat på Webbenkäten 2022 upplever att det finns mänskliga rättigheter som är hotade i Sverige i dag. 27 procent svarar att de inte upplever det och 26 procent uppger att de inte vet (se diagram 11). 41 procent av de män som svarade på Webbenkäten 2022 och 57 procent av kvinnorna upplever att det finns mänskliga rättigheter som är hotade. 36 procent av männen och 17 procent av kvinnorna upplever att det inte finns mänskliga rättigheter som är hotade i Sverige idag. Svaren är dessutom åldersberoende där äldre, särskilt äldre män, i mindre utsträckning upplever att det finns mänskliga rättigheter som är hotade.

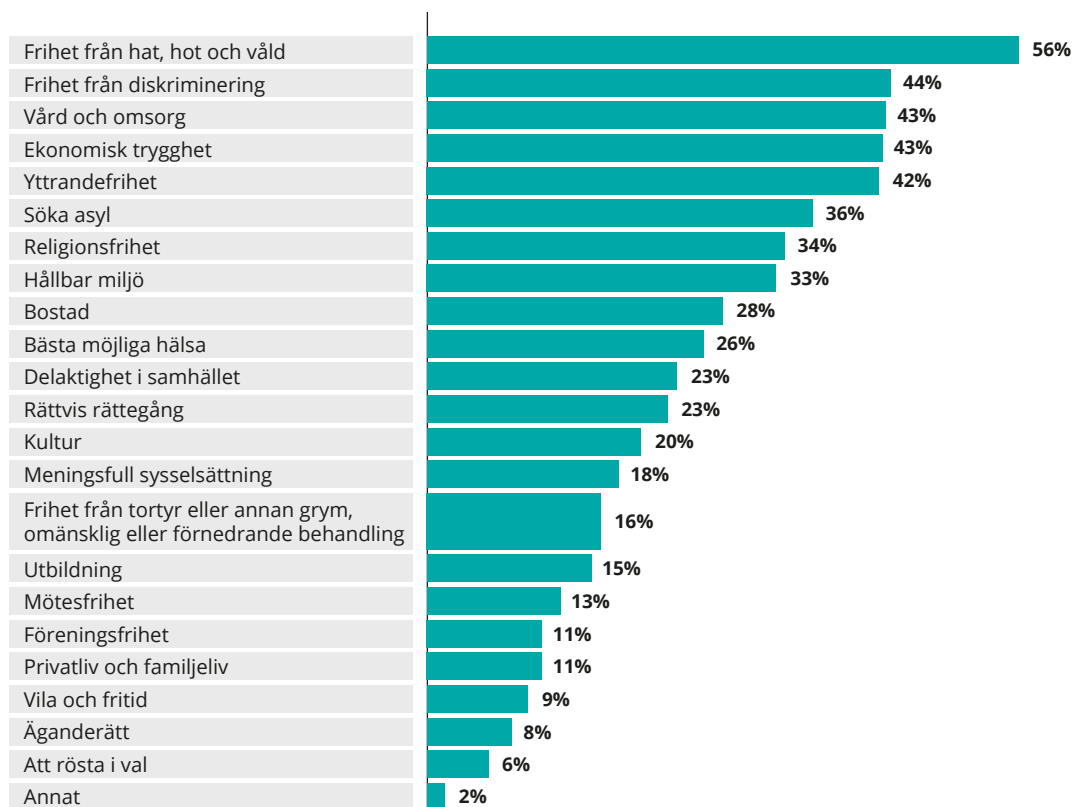
Diagram 11: Upplever du att det finns mänskliga rättigheter som är hotade i Sverige idag?

Av de som svarat att det finns mänskliga rättigheter som är hotade i Sverige i dag upplever merparten, 56 procent, att rätten till frihet från hat, hot och våld är hotad. Detta följs av frihet från diskriminering, rätten till vård och omsorg, ekonomisk trygghet och yttrandefrihet. Att rösta i val är den rättighet som lägst andel, sex procent, ser som hotad (se diagram 12). Det gick att välja flera svarsalternativ på frågan.

Även här finns det skillnader i vilka rättigheter kvinnor respektive män anser vara hotade. Generellt upplever kvinnor att ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter så som rätten till utbildning, vård och omsorg, ekonomisk trygghet, bostad och även hållbar miljö är hotade i högre utsträckning än män. Män upplever i samma eller högre utsträckning än kvinnor att politiska och medborgerliga rättigheter så som yttrandefriheten, äganderätten och rätten att delta i val är hotade.

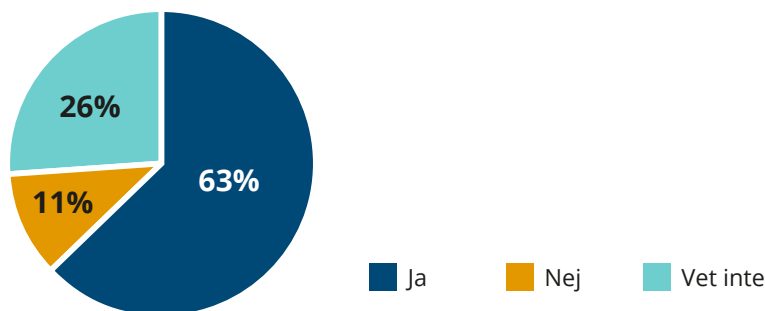
Diagram 12: Vilka mänskliga rättigheter upplever du hotas i Sverige idag?

På frågan ”Vilka rättigheter upplever du hotas i Sverige idag?” var det, förutom att kryssa förutbestämda alternativ, också möjligt att skriva egna förslag. En möjlighet som endast ett fåtal utnyttjade. Bland de tillägg som gjorts återkommer oftast aborträtten och rätten att bestämma över sin egen kropp där kvinnor som svarat på Webbenkäten 2022 är överrepresenterade. Kopplat till rätten att bestämma över sin egen kropp preciseras svaren till att, utöver aborträtt, även handla om friheten att vara sig själv och att ha inflytande över medicinska beslut som exempelvis vaccination. Andra hot mot rättigheter som lyfts är upplevelsen av bristande trygghet på grund av exempelvis kriminalitet.

En liknande fråga om hotade rättigheter ställdes i Rivkraftsenkäten 2023, där 63 procent uppgav att de upplever att det finns mänskliga rättigheter som är hotade och riskerar att försvinna i Sverige idag (se diagram 13).

Diagram 13: Upplever du att det finns mänskliga rättigheter som är hotade och riskerar att försvinna i Sverige?

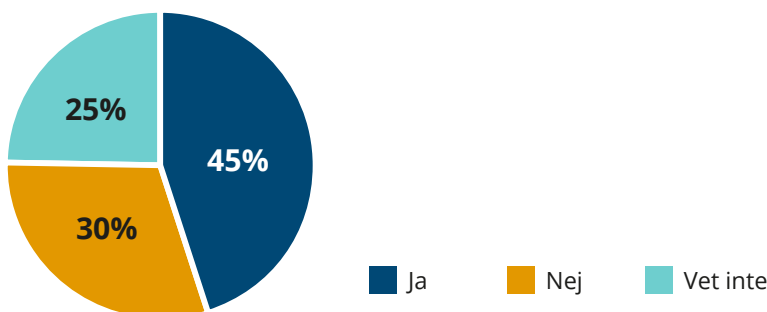
Det fanns även här möjlighet att förtydliga sitt svar i ett öppet svarsalternativ. Några återkommande exempel på svar är hot mot rätten till olika typer av assistans och stöd för att kunna leva ett självständigt liv och röra sig fritt i samhället, med allt vad det innebär. Andra exempel på rättigheter som upplevs som hotade är rätten till abort, rätten till asyl, samt yttrandefrihet.

Egna mänskliga rättigheter som upplevs vara hotade

I Webbenkäten 2022 ställdes en fråga om i vilken utsträckning man upplever att ens egna mänskliga rättigheter hotas. De tillfrågade fick svara utifrån samma lista rättigheter som tidigare presenterats i enkäten. Få valde att svara på frågan. Dessutom finns stor variation på hur många som svarade på de olika rättigheterna. Svaren måste därför tolkas med stor försiktighet och kan främst anses vara intressanta utifrån vilka rättigheter som väckte högst engagemang att besvara. De tre rättigheter som flest valde att besvara är frihet från hat, hot och våld, frihet från diskriminering samt rätten till vård och omsorg som 571, 445 respektive 442 personer valde att besvara. Den rättighet som flest för egen del ansåg vara hotad är rätten till en hållbar miljö. 60 procent, av de 337 personer som svarade på den frågan, anser att rättigheten är hotad helt och hållet eller i stor utsträckning. Rätten till hållbar miljö följs av yttrandefriheten som 35 procent, av de 434 personer som svarade på frågan, anser vara hotad samt frihet från hat, hot och våld som 30 procent, av de 571 som svarade på frågan, anser vara hotad.

Motsvarande fråga återkommer också i Rivkraftsenkäten 2023. På frågan om man upplever att ens egna mänskliga rättigheter hotas och riskerar att försvinna svarar 45 procent ja, 30 procent nej och 25 procent svarar att de inte vet (se diagram 14).

Diagram 14: Upplever du att dina mänskliga rättigheter hotas?

Många valde också att i fritext beskriva på vilket sätt de anser att deras rättigheter hotas eller riskerar att försvinna. Frekvent återkommande svar handlar om risken att bli fråntagen hjälp och stöd för att kunna leva självständigt med sin funktionsnedsättning, ekonomisk utsatthet och åldersdiskriminering.

”Jag upplever att idag ifrågasätts mitt bistånd enligt Socialtjänstlagen, tex ledsagning. Behöver du verkligen 5 timmar ledsagning per månad? Så har det inte varit tidigare. För att jag ska kunna leva som andra behöver jag de bistånd jag har. För att orka arbeta till exempel.”

På frågan i Rivkraftsenkäten 2023 om man någon gång känt att man inte har fått något som man har rätt till svarar 60 procent ja. Exempel som lyfts här är att de inte fått rätt läkarvård, tillräckliga anpassningar på sin arbetsplats eller stöd för att leva ett självständigt liv.

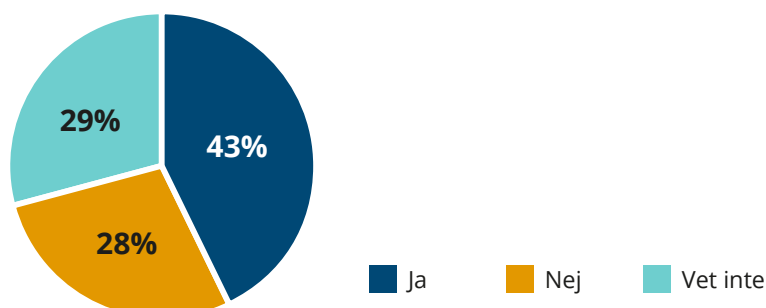
”Min arbetsplats tog inte hänsyn till min nedsatta hörsel trots att teknisk utrustning fanns lättillgänglig (utan kostnad) vilket resulterade i att jag inte kunde delta på samma villkor som mina kollegor.”

Grupper vars rättigheter upplevs särskilt hotade

I Webbenkäten 2022 uppger 43 procent att de upplever att det finns grupper av människor vars rättigheter är särskilt hotade i Sverige idag (se diagram 15). Knappt hälften, av de som valde att i ett öppet svarsalternativ redogöra för vilka grupper de upplever som särskilt hotade, uppger att ”utlandsfödda”, ”invandrare”, ”asylsökande” och ”flyktingar” är grupper som är särskilt utsatta. Andra grupper som ofta förekommer i de öppna svaren är, ”kvinnor”, ”hbtqi-personer”, ”pensionärer”, ”hemlösa”, ”barn och unga”, ”samer”, ”muslimer”, ”judar”, ”personer med funktionsnedsättning” och ”långtids-sjuka”. Några uttrycker en oro för vad de beskriver som att ”svenskar” rättigheter hotas.¹²

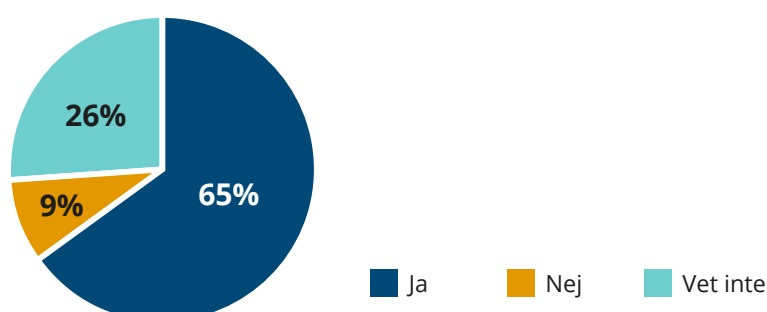
12 Några få förklarar i enkäten vad de menar med begreppet svenskar, exempelvis ”etniska svenskar” eller ”vita svenskar”.

Diagram 15: Upplever du att det finns särskilda grupper av människor vars rättigheter är hotade i Sverige idag?

Av de tillfrågade i Rivkraftsenkäten 2023 uppger 65 procent att det finns särskilda grupper av människor vars rättigheter hotas i Sverige idag. I ett öppet svarsalternativ svarar över en tredjedel att personer med funktionsnedsättning är en särskilt utsatt grupp följt av utrikes födda, samer, personer med psykisk ohälsa, äldre och barn.

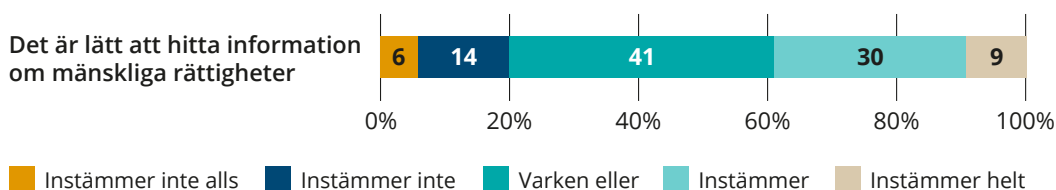
Diagram 16: Upplever du att det finns särskilda grupper av människor vars rättigheter hotas och riskerar att försvinna i Sverige?

Resultat: Viljan att veta mer om mänskliga rättigheter

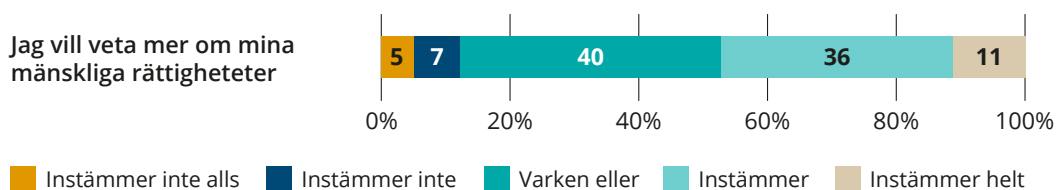
Webbenkäten 2022 avslutades med två påståenden som handlar om viljan att veta mer om sina mänskliga rättigheter och upplevelsen av om det är lätt att hitta information om de mänskliga rättigheterna (se diagram 17 och 18).

Diagram 17: Hur väl stämmer följande påstående på dig?

39 procent av de som svarade på enkäten instämmer med påståendet att det är lätt att hitta information om mänskliga rättigheter medan sammanlagt 20 procent inte instämmer.

Diagram 18: Hur väl stämmer följande påstående på dig?

Nästan hälften, 47 procent, skulle vilja veta mer om sina mänskliga rättigheter. Det finns ingen större skillnad mellan de som inledningsvis i enkäten sade sig känna till sina rättigheter och de som inte kände till sina rättigheter, båda grupperna är lika villiga att instämma eller instämma helt i påståendet om att vilja veta mer om sina rättigheter. Det finns inte heller någon skillnad utifrån utbildningsnivå. Däremot kan man se att kvinnor i högre utsträckning än män instämmer eller instämmer helt i påståendet om att vilja veta mer om sina mänskliga rättigheter. När vi grupperar personer utifrån deras svar på bakgrundsfrågorna om sexuell identitet, funktionsnedsättning och tillhörighet till en nationell minoritet så kan vi se att grupper som uppgav annan sexualitet än heterosexuell, som uppgav att de hade en funktionsnedsättning och som ansåg sig tillhöra en nationell minoritet i högre utsträckning än de som identifierar sig som heterosexuella, personer utan funktionsnedsättning och ej tillhörande en nationell minoritet instämmer eller instämmer helt i påståendet att vilja veta mer om sina mänskliga rättigheter.¹³ Det vill säga personer som identifierar sig med majoritetsgruppen är mindre intresserade än övriga av att vilja veta mer om sina rättigheter.

13 Se bilaga 1: ”Teknisk rapport” för en definition av dessa variabler.

Slutdiskussion

Ytlig kunskap om mänskliga rättigheter

En majoritet av de tillfrågade i Webbenkäten 2022 uppger att de känner till sina mänskliga rättigheter ganska eller mycket väl. När frågorna delas upp i olika mänskliga rättigheter är det dock betydligt färre som fortfarande uppger detsamma. Ännu färre uppger att de känner till de konventioner och deklarationer som de mänskliga rättigheterna fastslås i. Detta skulle kunna tyda på att de flesta vet att det finns mänskliga rättigheter men inte har någon djupare kunskap om innehållet eller vad de innebär i praktiken.

Dessa resultat är i linje med flera olika FN-kommittéers slutsatser efter sina senaste granskningar av Sverige där de lyfter brister i spridningen av och kännedomen om innehållet i respektive FN-konventioner och olika tilläggsprotokoll till konventionerna. Enligt kommittéerna brister både rättighetsbärares och skyldighetsbärares, exempelvis rättsväsendets, kunskap och kompetens.¹⁴

De medborgerliga och politiska rättigheterna, som rätten att rösta i val och yttrandefrihet, framstår som mer välkända rättigheter medan ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, som rätten till en meningsfull sysselsättning, bostad, bästa möjliga hälsa och kultur framstår som mer okända. Resultaten kan sägas spegla hur vi ofta talar om rättigheter i Sverige. Medborgerliga och politiska rättigheter synliggörs oftare i samhällsdebatten som just mänskliga rättigheter medan rättigheter knutna till exempelvis vård och omsorg sällan lyfts utifrån ett rättighetsperspektiv utan oftast som välfärdsfrågor.

Det kan i sin tur sannolikt hänga samman med att de medborgerliga och politiska rättigheterna ofta har en, relativt sett, tydlig reglering i svensk lagstiftning. Därmed blir de också ganska ofta föremål för rättslig prövning, vilket gör att exempelvis gränsen för yttrandefriheten med jämna mellanrum ytterligare tydliggörs. De ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna är däremot ofta mer vagt reglerade i Sverige vilket också kan medföra att de i praktiken blir svårare för den enskilde att utkräva. När ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter uppmärksammas sker det oftast i ljuset av att det saknas, eller satsas, resurser på särskilda verksamhetsområden inom offentlig sektor, och mer sällan i termer av att rättigheter exempelvis kränkts eller stärkts för den enskilde. Staten har vissa minimiskyldigheter att leva upp till de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.

14 FN:s kommitté för kvinnors rättigheter, "Concluding observations on the tenth report of Sweden", 24 november 2021, UN Doc. CEDAW/C/SWE/CO/10 (2021), paragraf 12, FN:s kommitté för mänskliga rättigheter, "Concluding observations on the seventh report of Sweden", 23 mars 2016, UN Doc CCPR/C/SWE/CO/7 (2016), paragraf 5, FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (2016), "Concluding observations on the sixth report of Sweden", 24 juni 2016, E/C.12/SWE/CO/6, paragraf 6, FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, "Concluding observations on the first report of Sweden", 11 april 2014, CRPD/C/SWE/CO/, paragraf 22.

Dessutom har staten skyldighet att gradvis förbättra förhållandena i landet i relation till rättigheterna och att till fullo utnyttja sina tillgängliga resurser för att förverkliga dem. Staten måste också garantera rättigheterna utan diskriminering.¹⁵

I resultaten i Webbenkäten 2022 finns betydande skillnader mellan hur kvinnor respektive män skattar sin kunskap om sina mänskliga rättigheter. Kvinnor upplever sig i högre grad känna till sina rättigheter än män, och yngre män uppger lägst kännedom om sina rättigheter. Även på frågan om kunskap om specifika rättigheter uppger kvinnor en bredare förståelse för de mänskliga rättigheterna. Kvinnor uppger sig känna till både de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna liksom de politiska och medborgerliga rättigheterna till skillnad från män som i lägre utsträckning känner till de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Endast asyl- och äganderätten upplever sig män känna till mer än kvinnor.

I Webbenkäten 2022 framträder också Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter som relativt okänd. Institutet har genomfört flera dialoger med organisationer som representerar Sveriges fem nationella minoriteter, sverigefinnar, romer, judar, tornedalingar och samer som också är ett urfolk. I dialogerna med samtliga organisationer har just allmänhetens låga kunskap om de nationella minoriteterna lyfts som ett hinder för utövande av rättigheter. Organisationerna upplever generellt att det finns en låg kunskap och kännedom om urfolket samer och de nationella minoriteterna, bland såväl allmänheten som bland kommuner, regioner och statliga myndigheter, och specifikt om vilka rättigheter de har. I dialogsamtalen har också framkommit att det även inom de nationella minoritetsgrupperna finns bristande kunskaper om vilka rättigheter de har. Institutet framförde detta vid sitt möte med Europarådets ramkonventionskommitté som under våren 2023 granskade Sveriges efterlevnad av konventionen.

Den i särklass mest kända konventionen är enligt resultaten i Webbenkäten 2022 barnkonventionen. Detta kan delvis förklaras av att det sedan 1990-talet funnits två av riksdagen antagna strategier för genomförandet av barnkonventionen, följt av kunskapshöjande insatser.¹⁶

I läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan (Lgr22 och Gy11) står också att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna. Utbildning för och om de mänskliga rättigheterna är en viktig del i skolans värdegrund. Barnkonventionen är den konvention som specifikt ger skydd för barnets mänskliga rättigheter och därför är det sannolikt så att även skolan bidrar till att särskilt lyfta kunskap om barnkonventionen i större utsträckning än övriga konventioner. Detta resonemang stämmer också väl överens med att det är fler i åldersgruppen 16–30 år,

15 FN:s konvention för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, artikel 2

16 Prop. 1997/98:182 ”Strategi för att förverkliga FN:s konvention om barnets rättigheter i Sverige”, Prop. 2009/10:232 ”Strategi för att stärka barnets rättigheter i Sverige”

än i de högre åldrarna, som uppger att de känner till barnkonventionen i Webbenkäten 2022. Dessutom har Barnombudsmannen sedan länge enligt lag haft i uppgift att driva på genomförandet av barnkonventionen. Därutöver har Barnombudsmannen haft ett antal särskilda uppdrag att sprida kännedom om konventionen till barn och unga och till skyldighetsbärare på olika nivåer.¹⁷ Flera civilsamhällsorganisationer har också under lång tid arbetat aktivt med samma fråga, bland annat med stöd från Allmänna arvsfonden.

Ytterligare en faktor som sannolikt bidragit till att göra barnkonventionen mer känd är att den år 2020 inkorporerades, det vill säga blev svensk lag. Det innebar ett förtydligande att domstolar och andra rättstillämpare, så som personal inom skolan, vårdpersonal och socialsekreterare, ska beakta de rättigheter som följer av konventionen i alla ärenden som rör barn. I exempelvis statliga utredningar likväl som lokala stadsbyggnadsprojekt ska barns rättigheter beaktas. I strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter anger regeringen att effekterna av en inkorporering och fortsatt transformering av barnkonventionen bör följas upp och utvärderas. I första hand skulle en sådan uppföljning och utvärdering bidra till kunskap om det behövs ytterligare åtgärder för att barnkonventionen ska få fullt genomslag i frågor och beslut som rör barn på nationell, regional och lokal nivå. Av strategin framgår att en sådan uppföljning och utvärdering även kan bidra till viktig kunskap om hur man bäst säkerställer efterlevnaden av Sveriges övriga konventionsåtaganden om mänskliga rättigheter och uppnår ett förstärkt rättsligt skydd för de mänskliga rättigheterna.¹⁸ En sådan uppföljning och utvärdering har ännu inte genomförts vilket institutet lyfte fram i sin rapport år 2022 till FN:s kommitté för barnets rättigheter (FN:s barnrättskommitté).¹⁹

Stor osäkerhet kring hur mänskliga rättigheter kan utkrävas

En stor andel av de som svarat på institutets båda enkäter upplever sig ha låg kunskap om hur de kan utkräva sina mänskliga rättigheter i Sverige idag. Webbenkäten 2022 visar att endast fyra procent känner sig säkra på vart de kan vända sig om de fått sina rättigheter kränkta och att hela 35 procent inte alls vet. Av de som avstått från att vända sig någonstans när de upplevt sina rättigheter kränkta är det nästan hälften som inte vet hur de skulle kunnat få hjälp. Kvinnor uppger dessutom i lägre utsträckning att de vet vart de kan vända sig om deras rättigheter kränks, trots att kvinnor skattar sin kunskap om mänskliga rättigheter högre och inte kan antas uppleva kränkningar i lägre grad än män.

17 Prop. 2017/18:186 ”Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter.” s. 62–63

18 Regeringens skrivelse 2016/17:29 ”Regeringens strategi för det nationella arbetet med mänskliga rättigheter.” s. 12

19 Institutet för mänskliga rättigheter (2022) ”Kompletterande information till FN:s kommitté för barnets rättigheter.” s. 11

En stor grupp i Webbenkäten 2022 uppger dessutom att de inte känner till möjligheten att klaga till Europadomstolen. Även här finns skillnader utifrån kön där kvinnor i lägre utsträckning känner till möjligheten. Mest slående är däremot den stora skillnaden i kunskap mellan åldersgrupperna där personer under 30 år i mycket lägre utsträckning än personer över 65 år känner till denna möjlighet.

Ännu fler av de som svarar på Webbenkäten 2022 är dock osäkra på, eller har felaktig information om, möjligheterna att klaga till FN:s konventionskommittéer. Som exempel kan nämnas att Sverige sedan 20 år tillbaka godkänt möjligheten för individer att framföra klagomål till FN:s granskningskommitté för kvinnokonventionen, CEDAW, genom ratificerandet av tilläggsprotokollet. Men fortfarande har inte ett enda klagomål registrerats. I slutsatserna efter sin senaste granskning av Sverige år 2021 rekommenderar därför kommittén Sverige att utarbeta en hållbar strategi, bland annat genom att tilldela tillräckligt med finansiella resurser, för att sprida konventionens innehåll och tilläggsprotokollets rättspraxis bland alla berörda parter, inklusive kvinnoorganisationer. Kommittén rekommenderar också att det skapas program för kapacitetsutbyggnad, kompetenshöjande insatser om konventionen och dess tilläggsprotokoll och deras praktiska tolkning och tillämpning, för domare, åklagare och advokater.²⁰

Sverige har fortfarande inte anslutit sig till tilläggsprotokollen som möjliggör individuell klagorätt för FN:s konvention för de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna och barnkonventionen. FN:s kommitté för de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna har i sina granskningar uppmanat Sverige att ansluta sig till klagomålsmekanismen.²¹ Vid den senaste granskningen av Sverige angav regeringen dock att frågan om att ratificera tilläggsprotokollet till konventionen hade analyserats och att regeringen i nuläget inte hade för avsikt att ratificera tilläggsprotokollet.²² Institutet har dock inte kunnat finna att en sådan analys publicerats. FN:s barnrättskommitté rekommenderade Sverige så sent som i början av 2023 att ratificera tilläggsprotokollet som ger individer klagorätt till kommittén.²³ En statlig utredning om förbättrade möjligheter för barn att utkräva sina rättigheter enligt barnkonventionen presenterade under hösten 2023 samma slutsatser.²⁴

Den individuella klagorätten till granskningskommittéerna i FN är ett av flera viktiga instrument för att rättigheterna ska kunna utkrävas i praktiken. För den enskilde innebär den individuella klagorätten en möjlighet att kunna föra fram klagomål i de

20 FN:s kommitté för kvinnors rättigheter, "Concluding observations on the tenth report of Sweden", 24 november 2021, UN Doc. CEDAW/C/SWE/CO/10 (2021), para 12

21 FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (2016), "Concluding observations on the sixth report of Sweden", 24 juni 2016, E/C.12/SWE/CO/6, para 49

22 Regeringskansliet (2020) "Response from the Swedish Government regarding UPR Recommendations" s. 4

23 FN:s kommitté för barnets rättigheter (2023), "Concluding observations on the sixth and seventh combined report of Sweden", CRC/C/SWE/CO/6-7, para 48

24 SOU 2023:40

fall den enskildes rättigheter kränkts och alla nationella rättsmedel är uttömda. Det är dock ofta en lång process och inte alltid ett effektivt sätt att utkräva sina rättigheter. I den händelse en regering saknar den politiska viljan eller förmågan att uppfylla sina internationella åtaganden kan den individuella klagorätten dock erbjuda ett alternativ på internationell nivå som säkerställer den enskildes möjlighet att framföra ett klagomål om kränkningar av mänskliga rättigheter i det egna landet. En sådan klagorätt kan också bidra till en utvecklad förståelse för en konventions innehåll och relevans.²⁵

Endast en liten andel uppger i Webbenkäten 2022 att de vänt sig någonstans när deras rättigheter blivit kränkta jämfört med de som inte vänt sig någonstans när deras rättigheter blivit kränkta. Att så få har praktisk tillämpbar kunskap om sina mänskliga rättigheter, hur de kan utkräva sina rättigheter, kan vara en förklaring till detta. I sin årsrapport för 2023 drar DO liknande slutsatser kring skillnaden mellan hur många som i olika undersökningar uppgav att de upplevt sig diskriminerade jämfört med antal inkomna anmälningar till DO. Under 2022 uppgav över 500 000 personer i olika nationella undersökningar att de upplevt sig diskriminerade medan DO under samma år fick in 3594 anmälningar. DO beskriver att det kan finnas många anledningar till detta, men att en viktig del sannolikt är att för få känner till möjligheten att anmäla upplevelser av diskriminering och vart man kan vända sig för att göra det. Enligt Webbenkäten 2022 är DO dock en relativt sett välkänd myndighet, men det kan ändå vara så att man inte vet när eller hur man kan vända sig till DO. Kännedomen om att DO tidigare främst drev ärenden av principiell vikt skulle också kunna påverka benägenheten att anmäla kränkningar till DO. En stor majoritet känner dock inte till antidiskrimineringsbyråerna som har en viktig roll i att bistå allmänheten med råd och stöd i att anmäla och driva diskrimineringsärenden.

På frågan i Webbenkäten 2022 om man upplever att det finns hinder att utkräva sina rättigheter svarar 34 procent att det inte finns hinder medan 43 procent svarar att de inte vet om det finns hinder. Även detta resultat tyder på lägre kunskap eller att man inte har haft anledning att reflektera över detta tidigare eftersom man aldrig haft en upplevelse av att få sina rättigheter kränkta. Bland de 34 procenten som inte anser att det finns hinder att utkräva sina rättigheter finns en stor könsskillnad. Endast 23 procent av kvinnorna jämfört med 45 procent av männen svarar att det inte finns några hinder att utkräva sina rättigheter. Även detta resultat kan indikera olika erfarenheter av förekomst av kränkningar.

Bristande kunskap kan dock inte ses som den enda anledningen till att många väljer att inte anmäla diskriminering eller andra rättighetskränkningar. 23 procent av de som svarade på frågan i Webbenkäten 2022 om upplevelser av hinder uppger att det finns hinder att utkräva sina rättigheter i Sverige idag. I en följdfråga uppger nästan hälften att de upplever att det är svårt att hitta information om hur man kan utkräva sina rättigheter, men fler ser det som ett hinder att de inte tror att myndigheterna kan eller

25 Institutet för mänskliga rättigheter (2022) "Kompletterande information till FN:s kommitté för barnets rättigheter." s. 11

vill agera och att det kostar tid och pengar att utkräva sina rättigheter. Det är också flera som lyfter fram att det finns svårigheter med att vara i kontakt med myndigheter. I de öppna svarsalternativen i båda enkäterna framträder både liknande och andra tydliga hinder. Båda enkätundersökningarna visar att relativt många tycker att det på olika sätt är svårt att vara i kontakt med myndigheter, att det kostar för mycket i både tid och pengar att klaga och att det är svårt att få juridisk hjälp. Det är också oroväckande att det i enkätsvaren framkommer upplevelser av oro för att bli utsatt för repressalier från myndigheter om man försöker utkräva sina rättigheter. I Rivkraftsenkäten 2023 beskriver flera av de tillfrågade personerna med funktionsnedsättning att det är svårt att vända sig till myndigheter med ett klagomål när det är samma myndighet som handlägger utbetalning av ens ekonomiska stöd eller godkänner olika hjälpmedel. Det finns en oro att klagomål kommer att innebära att stödet dras in.

I Webbenkäten 2022 svarar dessutom flera att det inte upplevs lönt att framföra klagomål, att det inte resulterar i någon förändring för den enskilda personen. I enkäten förekommer även svar om att det upplevs skamligt att få sina rättigheter kränkta. Ett antal svar i enkäterna pekar på samhällsklimatet som något som försvårar möjligheterna att utkräva sina rättigheter. Å ena sidan beskrivs ett alltmer högerextremt politiskt klimat som hinder för utkrävandet av sina rättigheter. Å andra sidan beskrivs krav på politisk korrekthet som hinder att yttra sig om sina upplevelser.

Synpunkter från civilsamhället på möjligheten att utkräva rättigheter

Institutet för mänskliga rättigheter har haft dialogmöten med flera olika civilsamhällesorganisationer i Sverige under 2022 och 2023. Informationen från dessa möten kompletterar bilden från de båda enkätstudierna. I dialogerna framförs återkommande att bristande kännedom om mänskliga rättigheter, hos både rättighets- och skyldighetsbärare, är ett hinder för att de mänskliga rättigheterna ska tillgodoses i Sverige.

I dialogerna har det framkommit exempel på många olika typer av hinder för rättighetsbärare att effektivt utkräva sina rättigheter. Flera organisationer har framfört att skyldighetsbärare, som exempelvis handläggare inom socialtjänsten eller hälso- och sjukvårdspersonal, uppfattas ha för låg kunskap om mänskliga rättigheter generellt och specifikt om olika gruppers rättigheter enligt svensk lag. Representanter för tor nedalingar, kväner och lantalaiset har framfört under dialogmöten att osynliggörande från myndigheter i praktiken begränsar deras rätt att delta i behovsanalyser, utredningar och vid resurstilldelning i frågor som rör gruppen. Flera samiska organisationer har uppgett i dialoger att beslutsfattare och myndigheter inte tar hänsyn till urfolks rättigheter i processer och beslut som rör dem, exempelvis vid frågor om markanvändning. Gruppen tvingas i stället gå till domstol vilket tar mycket tid och ekonomiska resurser i anspråk. I flera dialoger har också framförts exempel på bristande tillgång till vissa typer av information så som information på olika språk och i tillgängliga format.

Flera organisationer inom funktionsrättsrörelsen har framfört att livsavgörande samhällsinformation på exempelvis svenskt teckenspråk ofta saknas vid extraordinära händelser, som stora olyckor eller terrorattentat.

Romska företrädare har i dialoger påpekat att den omfattande okunskapen, om antiziganism, rasism, diskriminering och hatbrott mot romer, är ett stort problem i hela rättskedjan vilket gör att många människor avstår från att anmäla sina upplevelser av kränkningar. Representanter för sverigefinska organisationer har i dialoger framfört att de arbetar för att språk ska bli en diskrimineringsgrund enligt svensk lag, vilket de anser skulle stärka de nationella minoriteternas rättigheter. Kvinnoorganisationerna lyfter i dialog med institutet att diskrimineringslagen är ett begränsat verktyg för att driva på strukturella förändringar. Organisationerna ser att det finns ett behov av att kunna driva grupptalan i diskrimineringsärenden för att rättsligt kunna lyfta strukturella diskrimineringsfrågor.

En relaterad fråga som återkommande kommit upp i dialogerna är behovet av bättre tillgång till data för att kunna synliggöra ojämlik tillgång till rättigheter för olika grupper av rättighetsbärare i Sverige, samt följa utvecklingen och utvärdera de insatser som görs.

De mänskliga rättigheterna upplevs inte som säkerställda

Endast 27 procent av de som svarat på Webbenkäten 2022 och så få som 11 procent av de som svarat på Rivkraftsenkäten 2023 menar att det inte finns några mänskliga rättigheter som hotas i Sverige idag. Det finns därmed tecken på att en stor andel rättighetsbärare känner en oro för de mänskliga rättigheterna i Sverige. När vi tittar närmare på resultaten från Webbenkäten 2022 ser vi att det dessutom finns skillnader utifrån kön och ålder vad gäller vilka som anser att det finns mänskliga rättigheter som är hotade. Kvinnor upplever i högre utsträckning än män, och yngre i högre utsträckning än äldre, att det finns mänskliga rättigheter som är hotade. De som i lägst grad upplever att det finns mänskliga rättigheter som är hotade i Sverige idag är äldre män.

Bland de som i Webbenkäten 2022 svarade att det finns rättigheter som är hotade i Sverige idag anser flest att frihet från hat, hot och våld och frihet från diskriminering är hotade. Det finns dock stora skillnader mellan könen. Ungefär hälften eller fler av kvinnorna som svarat upplever frihet från hat, hot och våld, frihet från diskriminering, rätten till vård och omsorg samt rätten till ekonomisk trygghet som hotade medan hälften av männen ser yttrandefriheten som hotad, något som endast gäller drygt för var tredje kvinna. Generellt finns en tendens till att kvinnor mer än män oroar sig för de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna samtidigt som män i lika hög grad eller mer än kvinnor oroar sig för de medborgerliga och politiska fri- och rättigheterna.

Rättigheterna frihet från hat, hot och våld och diskriminering är intimt förknippade med rättighetsbärarnas möjligheter att tillgodogöra sig alla andra mänskliga rättigheter. En person som utsätts för hat, hot och våld och/eller diskriminering löper exempelvis ökad risk för både psykisk och fysisk ohälsa, vilket i sin tur påverkar förutsättningarna för individens möjlighet att tillgodogöra sig exempelvis rätten till arbete, bostad och kultur. Rätten till frihet från diskriminering hänger dessutom i hög grad samman med skyldighetsbärarnas ansvar att respektera, skydda och uppfylla de mänskliga rättigheterna för varje människa inom statens jurisdiktion²⁶ på jämlika villkor. De mänskliga rättigheterna är odelbara, det vill säga de är varandras förutsättningar.

På frågan om att skatta upplevelsen av egna hotade rättigheter valde många av de som svarade på Webbenkäten 2022 att endast svara för enstaka rättigheter, detta gör att materialet är svårt att analysera. De rättigheter som flest valde att svara på om de upplevde som hotade för egen del var rätten till frihet från hat, hot och våld, rätten till frihet från diskriminering, rätten till vård och omsorg, rätten till ekonomisk trygghet, yttrandefrihet och religionsfrihet. Många kvinnor som svarade på dessa frågor ser personliga risker i framför allt frihet från hat, hot och våld, rätten till vård och omsorg och rätten till ekonomisk trygghet samtidigt som män framför allt ser sin yttrandefrihet och religionsfrihet hotad. Då så få valde att svara genomgående på denna fråga är det svårt att veta hur andra grupper än kvinnor och män uppfattar risken för kränkningar av de egna rättigheterna.

En stor andel av de personer med funktionsnedsättning som svarade på Rivkraftsenkäten 2023 lever med en påtaglig oro för sina egna förutsättningar att leva självständiga liv. Detta är särskilt oroande eftersom uppfyllandet av så gott som samtliga övriga rättigheter i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning är avhängiga av möjligheterna att leva ett självständigt liv.

Grupper vars rättigheter särskilt hotas i Sverige

Endast 28 procent av de som svarat på Webbenkäten 2022 menar att det inte finns särskilda grupper vars rättigheter hotas i Sverige idag. Motsvarande siffra i Rivkraftsenkäten är så låg som 9 procent. I Rivkraftsenkäten 2023 uppger över en tredjedel att just gruppen personer med funktionsnedsättning särskilt riskerar att inte få sina rättigheter tillgodosedda. I Webbenkäten 2022 är det flyktingar, asylsökande och utrikes födda²⁷ som är de grupper flest anser vara särskilt utsatta för risken att inte få sina rättigheter tillgodosedda.

Andra grupper som återkommer bland svaren i de båda enkäterna är personer som lever i ekonomisk utsatthet, personer med funktionsnedsättning, hbtqi-personer, äldre, barn och urfolket samerna.

26 Med jurisdiktion avses här det område där staten har behörighet att skapa lag och rätt.

27 Definitionerna är respondenternas egna och kan därför överlappa varandra.

Just funktionsnedsättning och etnisk tillhörighet är även de två diskrimineringsgrunder som rör överlägset flest inkomna anmälningar om upplevelser av diskriminering till DO under 2022. Detta ger självklart ingen heltäckande bild av förekomsten av rättighetskränkningar i Sverige utan kan tyda på allt från en faktisk hög förekomst av diskriminering inom dessa grupper till att det finns mer kunskap inom grupperna, hos civilsamhället eller hos skyldighetsbärare om hur rättigheterna är utformade. Däremot finns det idag en stor kunskap om den ojämlika tillgången på rättigheter i samhället där just de grupper som omnämns i enkätsvaren lyfts fram. Delar av detta kunskapsläge redogörs i de stycken som följer här nedan.

Under de senaste åren har frågor kring rätten att söka asyl och asylsökandes ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter diskuterats mycket i Sverige och inom EU.²⁸ Oftast har diskussionen dock förts i andra termer än just mänskliga rättigheter.

En studie från Länsstyrelsen från 2021 visar att afrosvenskar tenderar att ha lågstatus- och låglöneyrken, även i förhållande till utbildningsnivå och att de har svårare än den övriga befolkningen att avancera till högre befattningar med högre status och lön som motsvarar deras utbildningsnivå.²⁹ Brottsförebyggande rådet (Brå) konstaterade i en rapport från 2022 att afrofobi är det vanligaste motivet bland anmälda hatbrott, bortsett från allmänt främlingsfientliga motiv. The European Union Agency for Fundamental Rights (FRA) visar i en undersökning från 2020 att 50 procent av de romer och resande som intervjuades i Sverige upplevt diskriminering, 75 procent av dessa anmälde inte det de upplevt. I institutets dialoger med samer lyftes dessutom flera exempel på upplevelser av hur även urfolket kontinuerligt utsätts för rasism och diskriminering i Sverige idag.

DO visar i en studie att ”negativa föreställningar om religion och diskriminering påverkar många människors livsvillkor och utgör ett reellt hinder för individers tillgång till lika rättigheter och möjligheter.” Exempel som lyfts är att barn trakasseras för sin religion i skolan, arbetssökande sorteras bort i rekryteringsprocesser och familjer upplever hinder i kontakter med sjukvården.³⁰

Regeringen tog 2022 fram fem olika åtgärdsprogram mot rasism som skulle konkretisera genomförandet av den nationella handlingsplanen mot rasism. Programmen innehåller åtgärder med syftet att motverka afrofobi, antisemitism, antiziganism, islamofobi respektive rasism mot samer för perioden 2022–2024. Exempelvis Afrosvenskarnas riksorganisation, menar att programmen är välkomna men har också tryckt på att de insatser och policys som tas fram måste visa på ett erkännande av den strukturella rasismen som bland annat gruppen afrosvenskar utsätts för.³¹

28 Institutet för mänskliga rättigheter (2023), ”Årsrapport 2023”, s. 107–108

29 Gardell, Mattias, Molina Irene, Wolgast, Sima (2018). ”Antisvart rasism och diskriminering på arbetsmarknaden - skillnader mellan afrosvenskar och den övriga befolkningen i bruttolön, disponibel inkomst och möjlighet att göra karriär på den svenska arbetsmarknaden.”

30 Diskrimineringsombudsmannen (2022) ”Redovisning av uppdrag att utveckla kunskap om diskriminering som har samband med religion eller annan trosuppfattning.”

31 Afrosvenskarnas riksorganisation (2023). ”Alternativ rapport till Sveriges tjugofjärde och tjugofemte periodiska rapport till FN:s kommitté för avskaffande av rasdiskriminering”, s 1.

FRA genomförde 2019 en stor undersökning om mänskliga rättigheter i EU:s medlemsstater. Resultaten visar på en tydlig koppling mellan människors inkomst, utbildningsnivå och deras syn på mänskliga rättigheter. De som säger att de kämpar för att få ekonomin att gå ihop och de vars högsta avslutade utbildning är grundskoleutbildning eller lägre upplever i mindre utsträckning än övriga att alla i deras land åtnjuter samma mänskliga rättigheter. Av de i Sverige som har svårt att få ekonomin att gå ihop svarade 68 procent att de upplever att alla åtnjuter samma rättigheter jämfört med 81 procent av de som enkelt får ekonomin att gå ihop.

I institutets dialoger med hbtqi-organisationer under 2023 framkom att hbtqi-personer upplever att deras utrymme och rättigheter är på tillbakagång i samhället. Särskilt lyftes upplevelser av att återigen behöva hålla sin könsidentitet och sexualitet dold i offentliga sammanhang så som på sin arbetsplats eller inom hälso- och sjukvården. En FRA-studie om hbtqi-personers förutsättningar i Europa från 2020 visar att 42 procent av de tillfrågade i Sverige ofta eller alltid undviker att gå hand i hand med en partner av samma kön. En av fem trans- och intersexpersoner uppger i studien att de har upplevt fysisk och/eller sexuellt våld de senaste fem åren.³²

Sverige har, som många andra länder, förbundit sig till att genomföra FN:s globala mål, Agenda 2030. En av kärnprinciperna i handlingsplanen är principen om att ingen ska lämnas utanför, ”*leave no one behind*”. Den innebär att inget av de 17 globala målen kan anses vara uppfyllt om det inte är uppfyllt för alla. Den här rapporten indikerar i likhet med många andra undersökningar att Sverige ännu inte ser ut att nå sina och FN:s ambitioner att säkerställa en likvärdig tillgång till de mänskliga rättigheterna för alla.

32 EU agency for fundamental rights (2020) ”A long way to go for LGBTI equality”

Slutsatser – fortsatt behov av insatser

Institutet för mänskliga rättigheter drar sammanfattningsvis slutsatser om att det i Sverige finns behov av att:

1. Utveckla arbetet för att sprida en mer fördjupad kännedom om mänskliga rättigheter.

I den nationella strategin för mänskliga rättigheter finns en genomgående ambition om att höja kunskap och medvetenhet bland både rättighetsbärare och skyldighetsbärare. Institutet för mänskliga rättigheters undersökningar indikerar att rättighetsbärarna själva inte upplever sig ha god kännedom om de mänskliga rättigheterna i praktiken, exempelvis vilka olika rättigheter som finns och hur de kan utkrävas. Ungefär hälften efterfrågar mer kunskap och vill veta mer om mänskliga rättigheter. Detta indikerar i sin tur att de satsningar som gjorts vad gäller kunskapshöjningar ännu inte nått upp till strategin för det nationella arbetet med mänskliga rättigheters ambition. Både rättighets- och skyldighetsbärares kunskap om olika gruppers rättigheter uppfattas av många som låg. Stärkt kunskap behövs också om möjligheterna att framföra klagomål till Europadomstolen och FN:s konventionskommittéer. I utredningen om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter konstateras att ”det behövs sammanhållen information på nationell nivå om barns möjligheter att utkräva sina rättigheter”. Institutets undersökningar indikerar att detta behov inte är avgränsat till barns rättigheter utan kan motiveras också i relation till fler konventioner.

2. Undanröja praktiska hinder för människor att få sina rättigheter tillgodosedda.

Rapporten pekar på att många upplever att myndigheter inte kan eller vill agera samt att det är svårt att komma i kontakt och kommunicera med myndigheter. Skyldighetsbärarna måste säkerställa att informationen de ansvarar för är tillgänglig och anpassad för olika människors förutsättningar. Det måste också finnas kompletterande sätt att snabbt och enkelt kommunicera med samtliga skyldighetsbärare, exempelvis via telefon, fysiskt och digitalt.

3. Genomföra kraftfulla insatser för att motverka att vissa grupper lämnas utanför samhällsutvecklingen och skapa mer likvärdiga förutsättningar för människor att få effektiv tillgång till sina rättigheter.

Trots att FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna 2023 fyller 75 år pekar institutets undersökningar på en utbredd upplevelse av att de mänskliga rättigheterna inte är långsiktigt tryggade i Sverige. Undersökningarna visar också att det finns en upplevelse av att olika grupper i befolkningen löper högre risk att inte få sina rättigheter tillgodosedda. Olika gruppers rättigheter ska tillgodoses på jämlika villkor, och utan diskriminering. Detta ställer krav på att skyldighetsbärare arbetar aktivt mot diskriminering och för att skapa mer likvärdig tillgång till rättigheter. Det krävs också bättre möjligheter att identifiera osakliga skillnader samt att följa upp och utvärdera de insatser som sätts

in. Det vill säga bättre tillgång till data som synliggör eventuella skillnader i olika gruppers tillgång till sina mänskliga rättigheter.

4. Stärka de mänskliga rättigheternas utkrävbarhet i Sverige.

Rapporten pekar på att det är skillnad på att känna till att man har mänskliga rättigheter och att man faktiskt får sina rättigheter. Det är flera som upplever det som ett hinder att myndigheter inte kan eller vill agera. Det är särskilt oroande att det finns indikationer på att det finns farhågor om att drabbas av repressalier vid framförande av klagomål. Skyldighetsbärare, på alla nivåer, bör tydliggöra enskildas rättigheter i förhållande till deras verksamhet samt hur klagomål kan framföras. Rättshjälp bör vara lättillgänglig.

Möjligheten att klaga till FN:s konventionskommittéer är idag inte enhetlig. Institutet har sedan tidigare välkomnat utredningen om att Sverige bör ratificera det tredje tilläggsprotokollet till FN:s konvention om barnets rättigheter som ger barn möjlighet att lämna in klagomål till FN:s barnrättskommitté i de fall deras rättigheter har kränkts och de inte har haft möjlighet att få upprättelse i hemlandet samt rekommenderat ett liknande initiativ vad gäller tilläggsprotokollet om en individuell klagorätt till FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Sveriges ambitioner vad gäller åtaganden till de mänskliga rättigheterna förnyades 2015 genom FN:s globala mål, Agenda 2030. Visionen slår bland annat fast att:

”Vi förutser oss en värld med universell respekt för mänskliga rättigheter och den mänskliga värdigheten, rättssäkerhet, rättvisa, jämlikhet och icke-diskriminering, med respekt för ras, etnicitet och kulturell mångfald samt med lika möjligheter som medger ett fullt förverkligande av den mänskliga potentialen och som bidrar till delat välstånd. En värld som investerar i sina barn och i vilken varje barn växer upp i frihet från våld och exploatering. En värld i vilken varje kvinna och flicka åtnjuter full jämställdhet och alla rättsliga, sociala och ekonomiska hinder för att öka deras egenmakt har undanröjts. En rättvis, tolerant, öppen och socialt inkluderande värld i vilken behoven hos de mest utsatta möts.”

Institutets undersökningar visar på en utbredd upplevelse av att stora utmaningar kvarstår för att Sverige till 2030 ska uppnå sina och FN:s ambitioner vad gäller Agenda 2030 och de mänskliga rättigheterna i övrigt.

Bilaga 1: Teknisk rapport om enkätundersökningarna

I rapporten presenteras primärt resultaten från en webbenkätundersökning som genomfördes under hösten 2022, Webbenkäten 2022. Dessutom presenteras resultaten från en webbenkätundersökning som genomfördes våren 2023 och riktades till personer med olika funktionsnedsättningar, Rivkraftsenkäten 2023. Resultaten från Rivkraftsenkäten 2023 presenteras med syfte att komplettera Webbenkäten 2022 och få indikationer på hur personer med olika funktionsnedsättningar upplever liknande frågor. De två undersökningarna är inte direkt jämförbara. Resultaten från Rivkraftsenkäten 2023 kommer också att presenteras i en separat fördjupande rapport.

Institutet gör den samlade bedömningen att de resultat från enkätundersökningarna som ligger till grund för rapporten ger goda indikationer på de frågor undersökningarna tagit sikte på att besvara. De begränsningar som finns i den valda metoden, bland annat vad gäller representativitet, innebär dock att resultaten bör tolkas med viss försiktighet. Institutet kommer framöver genomföra flera undersökningar riktade till allmänheten och särskilda grupper av människor i samhället för att följa utvecklingen av tillgången till de mänskliga rättigheterna i Sverige över tid. Institutet kommer dessutom att undersöka skyldighetsbärares kännedom om och arbete med mänskliga rättigheter. Institutet har en särskild ambition att vidare utveckla sin metodologi för att de undersökningar som görs ska vara så representativa som möjligt för de grupper som undersöks och att utveckla metoder för att samla in data och indikatorer som möjliggör en uppföljning av tillgången till mänskliga rättigheter i samhället.

De övergripande frågeställningar som ligger till grund för rapporten är:

- I vilken utsträckning känner människor i Sverige till de mänskliga rättigheterna?
- I vilken utsträckning upplever människor att det finns mänskliga rättigheter som hotas i Sverige?
- I vilken utsträckning upplever människor att det finns grupper vars mänskliga rättigheter hotas särskilt i Sverige?
- I vilken utsträckning upplever människor att de mänskliga rättigheterna kan utkrävas i Sverige?

Institutet har sedan starten 2022 också lyssnat in enskilda rättighetsbärare och företrädare för civilsamhället i olika typer av dialogmöten. En del av det som framkommit i den typen av möten refereras också till i denna rapports slutsatser.

Webbenkäten 2022

Webbenkäten 2022 utfördes av företaget Enkätfabriken via Norstats telefonrekryterade webbpanel mellan den 24 oktober och den 6 november 2022. Respondenterna i undersökningen hämtades från en panel som består av över 115 000 personer i åldrarna 15 år och uppåt. Enkäten bestod av 19 flervalsfrågor fördelade på tre teman: kännedom om de mänskliga rättigheterna, upplevelser av hot mot de mänskliga rättigheterna och upplevelser av möjlighet att utkräva mänskliga rättigheter i Sverige idag.

Frågorna om kännedom och upplevelser av mänskliga rättigheter ställdes på flera olika sätt. Å ena sidan fick deltagarna i webbpanelen själva skatta sin kännedom om mänskliga rättigheter och upplevelsen av rättigheternas ställning i Sverige i dag på ett generellt plan. Å andra sidan fick de svara på konkreta frågor om sin kännedom om dels specifika rättigheter, dels internationella konventioner och dels olika myndigheter och andra organisationer. Vid vissa av svarsalternativen fanns också ett antal fritextsvar. Genom att både fråga om mänskliga rättigheter generellt och om specifika rättigheter och konventioner ville institutet kommunicera vad mänskliga rättigheter är och undersöka vilken grad av kännedom om mänskliga rättigheter respondenterna hade.

Representativiteten i webbenkätundersökningen

Undersökningen är representativ för den vuxna befolkningen i Sverige utifrån juridiskt kön, åldersspridning och geografisk spridning.³³ Trots detta har urvalsmetoden begränsningar i fråga om representativitet. Deltagarna i webbpanelen har alla anmält intresse att delta i webbpanel vilket gör det svårt att uttala sig om deras övergripande representativitet på sådant som inte går att kontrollera mot registerdata. Detta kan skapa systematiska skevheter i materialet som är svåra att fullt ut kompensera för. Dessutom är alla deltagarna över 16 år, det är personer som har tillgång till en telefon och en dator och personer som förstår svenska. I den aktuella webbenkätundersökningen kunde de som svarade välja att få frågorna upplästa via talsyntes, men inga andra tillgänglighetsanpassningar kunde göras. Därmed kan vi anta att exempelvis personer som inte talar svenska väl, personer med vissa typer av funktionsnedsättningar och personer utan tillgång till telefon eller dator inte är representerade i enkätundersökningen.

Totalt svarade 2197 personer på Webbenkäten 2022. Av dessa var 1081 kvinnor och 1116 män (juridiskt kön) i åldrarna 16–84 år. Institutet valde att ställa kompletterande frågor i slutet av enkäten om ytterligare bakgrundsvariabler, dessa var utbildningsnivå, sexuell läggning, könsidentitet, religion, etnisk tillhörighet samt tillhörighet till en nationell minoritetsgrupp. Samtliga frågor var valfria, byggde på självidentifikation

33 Vad gäller åldersfördelningen finns vissa svagheter då webbpanelen indelas i åldersgrupper om 5 eller 10 år. Detta gör att vissa grupper, exempelvis personer som är 16 eller 17 år gamla samt personer strax över 65 år något överrepresenterade jämfört med sin andel av populationen.

och besvarades anonymt. Tyvärr hade ett av svarsalternativen fallit bort för frågan om etnisk tillhörighet på nationell, kulturell, språklig grund eller utifrån hudfärg varför denna fråga inte kan användas. Då vi saknar tillförlitliga uppgifter, vid sidan om utbildningsbakgrund, kring dessa variabler för befolkningen som helhet är det svårt att dra några säkra slutsatser kring vad resultaten betyder för representativiteten. Vad gäller utbildningsnivån ligger den nära utbildningsnivån för befolkningen som helhet. Samtidigt ligger andelen som identifierar sig med en av de fem nationella minoritetsgrupperna lågt. Detsamma gäller personer som har eller identifierar sig med en religion eller har en religiös tro annat än kristendom. Frågorna om sexuell läggning och könsidentitet är svåra att skatta då det saknas tillförlitliga data om dessa variabler för befolkningen som helhet. Skillnaden mellan en persons juridiska kön och självidentifierade könstillhörighet är dock väldigt liten. De låga andelarna på flera av variablerna innebär att det kan finnas svagheter i respondenternas representativitet och resultaten i enkäten ska tolkas med viss försiktighet.

En speciell problematik som är sammankopplad med bakgrundsvariablerna och resultaten från enkäten är att många av respondenterna pekar ut att de mänskliga rättigheterna för vissa grupper anses hotade i Sverige idag. Detta gäller bland annat personer med en funktionsnedsättning, personer som är utlandsfödda eller har utländsk bakgrund, personer som identifierar sig som hbtqi+ och personer med annan religiös identifikation än kristendom. I värsta fall innebär dessa upplevda hot att personer som tillhör dessa grupper är mindre villiga att delta i en enkät om mänskliga rättigheter eller mindre villiga att uppge att de identifierar sig med en grupp som är eller upplevs vara utsatt för rättighetskränkningar. Oavsett skäl pekar detta på att institutet har en viktig uppgift i att undersöka hur dessa grupper upplever situationen för de mänskliga rättigheterna i Sverige idag, både vad gäller i stort och kopplat till den egna identiteten.

Ett syfte med att inkludera bakgrundsvariablerna var att möjliggöra en nedbrytning av svaren på fler identitetsfaktorer än de som hämtats från officiella register. Institutet ville på detta vis undersöka hur olika förutsättningar kan påverka upplevelsorna av mänskliga rättigheter. Givet den låga andelen respondenter som uppgav att de hade en funktionsnedsättning, identifierade sig med en annan läggning än heterosexuell och/eller uppgav att de tillhörde en nationell minoritet har dessa variabler endast använts i liten utsträckning. Dessa resultat kan inte antas spegla gruppen som helhet utan representerar bara de som dels deltog i enkäten och dels valde att identifiera sig med en eller flera grupper.

Ytterligare en aspekt av enkäten som är viktig att vara medveten om är att respondenterna fick värdera sin kunskap om sina mänskliga rättigheter i början av enkäten men fick en fråga om de ville lära sig mer om sina mänskliga rättigheter mot slutet av enkäten. Det är möjligt att frågor om deras kunskap om specifika rättigheter som låg mellan frågorna

påverkade hur de såg på sin kunskap om sina mänskliga rättigheter och att svaren sett annorlunda ut om de ställts bredvid varandra. Det kan också tänkas att svaren påverkats av var i enkäten de ställdes oberoende av varandra.

Definition av enskilda variabler

I de allra flesta fall är definitionerna av variabler och svarsvariabler uppenbara i rapporten då både definitionerna och svarsalternativen anges. I ett fåtal fall har vissa variabler slagits samman eller modellerats för analytiska syften. Detta gäller även i fall där två svarsalternativ slagits samman eller något värde exkluderats. I de fall där det finns ett partiellt bortfall har dessa observationer helt exkluderats ur analysen för den aktuella frågan/frågorna.

Åldersgrupper: Under analysen delades materialet upp i tre grova åldersgrupper. Dessa var 16–30 år, 31–64 år och 65–84 år.

Högsta utbildning: När denna variabel användes exkluderades svaret “Annat” då denna grupp dels var liten, dels heterogen.

Funktionsnedsättning: Då variabeln användes exkluderades svaren “Vet ej” då dessa var svåra att värdera. I variabeln inkluderas de som har en funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom som ger dem svårigheter.

Sexuell identitet: Då variabeln användes exkluderades svaren “Vill inte svara” då dessa var svåra att värdera.

Kön: Då vi könsindelar materialet används juridiskt kön som hämtats ur register istället för könsidentitet. Detta gjordes för att icke-binär, osäker och vill inte svara var väldigt små och de senare svåra att definiera.

Gruppen som vill lära mig mer: I denna ingår de som instämde eller instämde helt i påståendet att de vill veta mer om sina mänskliga rättigheter. Dessa redovisas som andelar av de som instämde, instämde helt, varken eller, inte instämde eller inte instämde alls på frågan om de ville lära sig mer om sina mänskliga rättigheter.

Gruppen som inte vill lära mig mer: I denna ingår de som inte instämde eller inte instämde alls på frågan om de ville veta mer om sina mänskliga rättigheter. Dessa redovisas som andelar av de som instämde, instämde helt, varken eller, inte instämde eller inte instämde alls på frågan om de ville lära sig mer om sina mänskliga rättigheter.

Män: I gruppen män ingår också ett antal pojkar som är 16 eller 17 år gamla.

Kvinnor: I gruppen kvinnor ingår också ett antal flickor som är 16 eller 17 år gamla.

Diagram 19: Vilken är din högst avslutade utbildning?

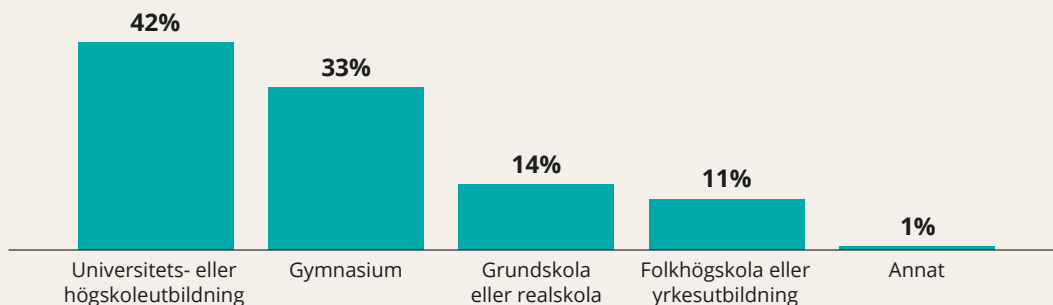

Diagram 20: Har du någon funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom som ger dig svårigheter i vardagen?

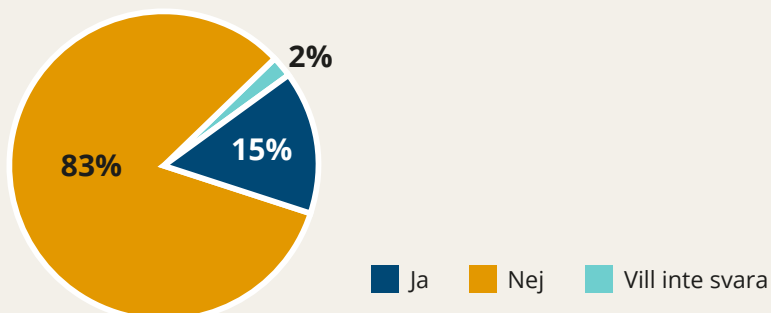

Diagram 21: Hur definierar du din sexuella identitet?

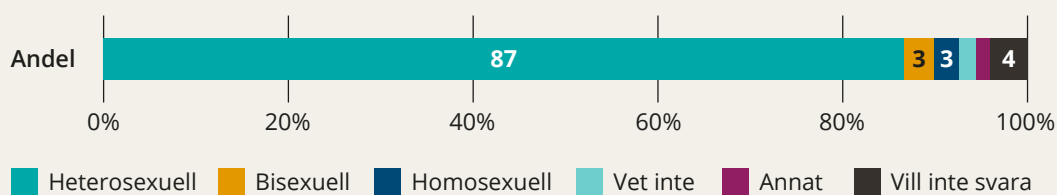

Diagram 22: Vilken könsidentitet har du, alltså det kön du själv känner dig som?

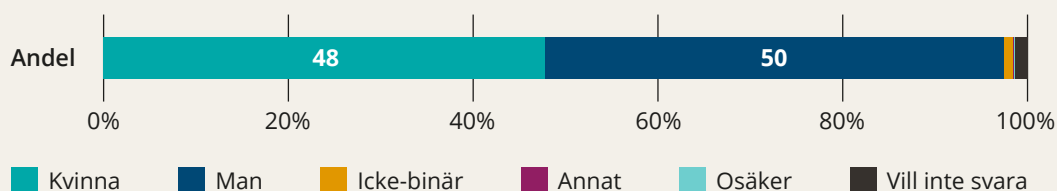

Diagram 23: Sverige har fem erkända nationella minoriteter och urfolk: judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar och samer. Identifierar du dig med någon eller några av dessa nationella minoriteter eller urfolk? I så fall, vilka?

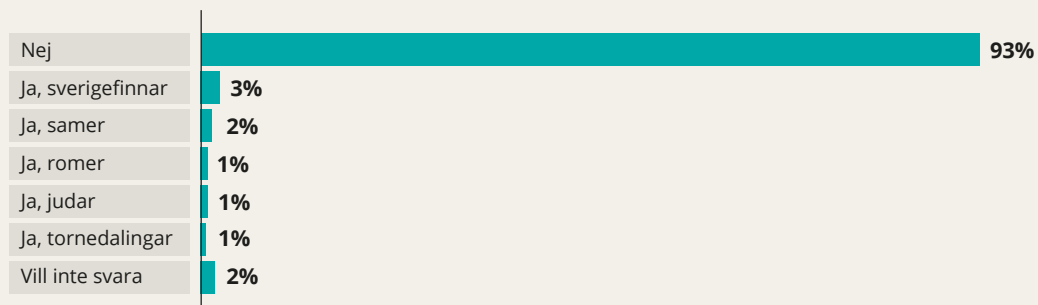
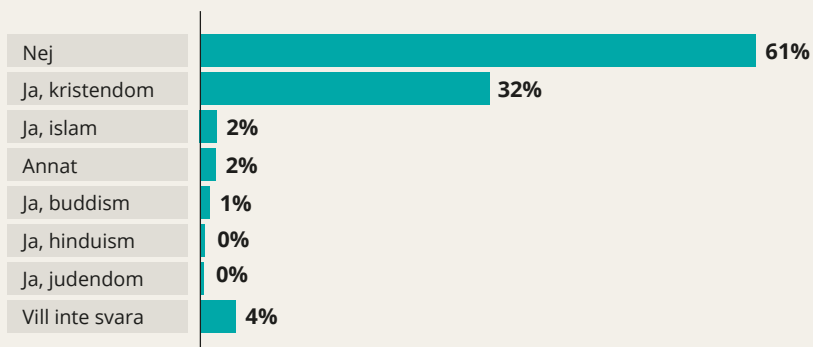

Diagram 24: Har du en religiös tro eller identifierar du dig med en religion?

Rivkraftsenkäten 2023

Med hjälp av Myndigheten för delaktighet (MFD) fick institutet möjlighet att komplettera den första enkätundersökningen, med särskilt fokus på att undersöka hur personer med olika funktionsnedsättningar upplever de mänskliga rättigheterna i Sverige. I mars 2023 ställde institutet frågor till den webbpanel myndigheten administrerar bestående av 3 500 medlemmar med olika typer av funktionsnedsättningar, Rivkraftspanelen. Paneldeltagarna är mellan 18–99 år med den största åldersgruppen mellan 40–50 år. Sammanlagt svarade 1825 personer från panelen på enkäten, 1349 kvinnor och 433 män. Enligt MFD är skillnaden i antal män respektive kvinnor som svarat på enkäten typisk för panelen. Rivkraftspanelen är en frivilligpanel och panelen är inte representativ för gruppen personer med funktionsnedsättning i Sverige utifrån typ av funktionsnedsättning, ålder, kön, geografi eller andra faktorer.

Enkätfrågorna till Rivkraftspanelen liknade i stor utsträckning de som ställdes i undersökningen Webbenkäten 2022 och följde samma tre teman, men med vissa anpassningar till målgruppen. Enkätundersökningen innehöll också fler kvalitativa inslag med flera öppna svarsalternativ där de tillfrågade själva kunde ge mer beskrivande svar. På grund av anpassningar som gjorts är de två enkäternas resultat inte jämförbara. Men de kan spegla liknande teman. Rivkraftsenkäten 2023 kommer däremot att presenteras i en separat fördjupande rapport.

Frågorna i enkäterna

Frågor i Webbenkäten 2022

Hur väl känner du till dina mänskliga rättigheter?

- a. Inte alls
- b. Inte särskilt väl
- c. Varken eller
- d. Ganska väl
- e. Mycket väl

Hur väl känner du till din mänskliga rättighet till: *För varje fråga nedan kan respondenten välja mellan följande alternativ: Inte alls, inte särskilt väl, ganska väl, mycket väl.*

- a. Utbildning?
- b. Vård och omsorg?
- c. Ekonomisk trygghet?
- d. Bostad?
- e. Hållbar miljö?
- f. Bästa möjliga hälsa?
- g. Meningsfull sysselsättning?
- h. Föreningsfrihet?
- i. Vila och fritid?
- j. Kultur?
- k. Yttrandefrihet?
- l. Mötesfrihet?
- m. Religionsfrihet?
- n. Äganderätt?
- o. Att rösta i val?
- p. Delaktighet i samhället?
- q. Privatliv och familjeliv?
- r. Rättvis rättegång?
- s. Söka asyl?
- t. Frihet från hat, hot och våld?
- u. Frihet från tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling?
- v. Frihet från diskriminering?

Upplever du att det finns mänskliga rättigheter som är hotade i Sverige idag?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet inte

Om du svarade Ja på förra frågan: Vilka mänskliga rättigheter upplever du hotas i Sverige idag? *Du kan kryssa flera.*

- a. Utbildning?
- b. Vård och omsorg?
- c. Ekonomisk trygghet?
- d. Bostad?
- e. Hållbar miljö?
- f. Bästa möjliga hälsa?
- g. Meningsfull sysselsättning?
- h. Föreningsfrihet?
- i. Vila och fritid?
- j. Kultur?
- k. Yttrandefrihet?
- l. Mötesfrihet?
- m. Religionsfrihet?
- n. Äganderätt?
- o. Att rösta i val?
- p. Delaktighet i samhället?
- q. Privatliv och familjeliv?
- r. Rättvis rättegång?
- s. Söka asyl?
- t. Frihet från hat, hot och våld?
- u. Frihet från tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling?
- v. Frihet från diskriminering?
- w. Annat? Öppet

Upplever du att det finns särskilda grupper av människor vars rättigheter hotas i Sverige idag?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet inte

Om du svarade Ja på förra frågan: Vilken eller vilka grupper?

- a. Öppet svar.

I vilken utsträckning upplever du att någon av dina mänskliga rättigheter är hotade? *För varje alternativ kan respondent välja mellan följande alternativ: Inte alls, i viss utsträckning, i stor utsträckning, helt och hållet, vet inte.*

- a. Utbildning?
- b. Vård och omsorg?
- c. Ekonomisk trygghet?
- d. Bostad?

- e. Hållbar miljö?
- f. Bästa möjliga hälsa?
- g. Meningsfull sysselsättning?
- h. Föreningsfrihet?
- i. Vila och fritid?
- j. Kultur?
- k. Yttrandefrihet?
- l. Mötesfrihet?
- m. Religionsfrihet?
- n. Äganderätt?
- o. Att rösta i val?
- p. Delaktighet i samhället?
- q. Privatliv och familjeliv?
- r. Rättvis rättegång?
- s. Söka asyl?
- t. Frihet från hat, hot och våld?
- u. Frihet från tortyr eller annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling?
- v. Frihet från diskriminering?
- w. Annat? Öppet

Känner du till vart du kan vända dig om dina mänskliga rättigheter kränks på något sätt?

- a. Nej, inte alls
- b. I viss utsträckning
- c. I hög utsträckning
- d. Ja, helt

Har du någon gång vänt dig till någon myndighet eller annan organisation för att dina rättigheter kränkts på något sätt?

- a. Ja, flera gånger.
- b. Ja, en gång.
- c. Nej, jag har aldrig vänt mig någonstans när mina rättigheter blivit kränkta.
- d. Nej, jag har aldrig fått mina rättigheter kränkta.

Om du valde svarsalternativ a eller b på förra frågan: Vilken eller vilka myndigheter eller organisationer har du vänt dig till?

- a. Öppet svar.

Om du valde svarsalternativ c på förra frågan: Varför har du inte vänt dig till någon myndighet eller organisation?

- a. Öppet svar.

Upplever du att det i Sverige idag finns hinder för att kräva sina mänskliga rättigheter?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet inte

Om du svarade Ja på förra frågan: Vad upplever du att det finns för hinder för att kräva sina mänskliga rättigheter i Sverige idag? Markera alla alternativ som du upplever stämmer.

- a. Det är svårt att hitta information om hur en person kan kräva sina rättigheter.
- b. Det är svårt att få juridisk hjälp.
- c. Det kostar för mycket tid och pengar.
- d. Det är svårt att kontakta myndigheter.
- e. Myndigheter kan eller vill inte agera.
- f. Det finns oro för att myndigheter använder information om kränkningar på fel sätt.
- g. Annat, nämligen: Öppet svar.

Känner du till följande myndigheter och organisationer? Markera alla alternativ som du känner till.

- a. Advokatsamfundet.
- b. Anti-diskrimineringsbyråerna
- c. Barn- och elevombudet, BEO
- d. Barnombudsmannen, BO
- e. Diskrimineringsombudsmannen, DO
- f. Europeiska ombudsmannen
- g. Finansinspektionen
- h. Inspektionen för vård- och omsorg, IVO
- i. Institutet för mänskliga rättigheter
- j. Integritetsskyddsmyndigheten, IMY
- k. Justitiekanslern, JK
- l. Justitieombudsmannen, JO
- m. Patientnämnden
- n. Pressombudsmannen, PO
- o. Skolinspektionen, SI
- p. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Känner du till att du kan framföra klagomål till några av FN:s konventionskommittéer?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Ev: Om ja, vilka?

Känner du till att du kan framföra klagomål till Europadomstolen?

- a. Ja
- b. Nej

Känner du till följande konventioner och deklARATIONER? För varje fråga nedan kan respondenten välja mellan följande alternativ: *Inte alls, känner bara till namnet, inte särskilt väl, ganska väl, mycket väl.*

- a. FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna?
- b. Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna?
- c. Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna?
- d. Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter?
- e. Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter?
- f. Konventionen om politiska och medborgerliga rättigheter?
- g. Barnkonventionen (Konventionen om barnets rättigheter)?
- h. Kvinnokonventionen (Konventionen om avskaffande av diskriminering mot kvinnor)?
- i. FN:s flyktingkonvention (1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning)?
- j. Konventionen om avskaffande av rasdiskriminering?
- k. Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning?
- l. Konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning?
- m. Konventionen för skydd av migrantarbetare och deras familjers rättigheter?
- n. Konventionen till skydd för alla människor mot påtvingade försvinnanden?
- o. Konventionen om urfolk och stamfolk (ILO:s konvention 169)?

Hur väl stämmer följande påståenden på dig? För varje fråga nedan kan respondenten välja mellan följande alternativ: *Instämmer inte alls, instämmer inte, varken eller, instämmer, instämmer helt, vet inte.*

- a. Jag vill veta mer om mina mänskliga rättigheter.
- b. Det är lätt att hitta information om mänskliga rättigheter.
- c. Berätta, vilken eller vilka rättigheter anser du vara mest hotade i Sverige idag?
Öppet fält.

Bakgrundsvariabler

(Information om juridiskt kön, ålder och hemkommun finns redan tillgängligt om respondenterna i webbpanelen.)

FN uppmanar Sverige att skaffa mer kunskap om hur olika människor upplever sina förutsättningar i samhället. För att bättre förstå om upplevelser av mänskliga rättigheter i Sverige har med människors olika förutsättningar att göra och för att bättre kunna förstå enkätsvaren skulle vi vilja veta lite mer om er som svarar.

Vi vill också lära oss om hur ni upplever att svara på frågorna om bakgrund. Därför ges du i slutet av enkäten möjlighet att återkoppla till oss om din upplevelse av att svara, både negativt och positivt. Alla svar är självklart också här helt anonyma och kommer inte kunna spåras tillbaka till just dig.

Vilken är din högsta avslutade utbildning?

- a. Grundskola eller realskola
- b. Gymnasium
- c. Folkhögskola eller yrkesutbildning
- d. Universitets- eller högskoleutbildning
- e. Annat nämligen: Öppet svar

Har du någon funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom som ger dig svårigheter i vardagen?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vill inte svara

Hur definierar du din sexuella identitet?

- a. Bisexuell
- b. Heterosexuell
- c. Homosexuell
- d. Annat
- e. Jag vet inte
- f. Vill inte svara

Vilken könsidentitet har du, alltså det kön du själv känner dig som?

- a. Kvinna
- b. Man
- c. Icke-binär
- d. Annat alternativ
- e. Osäker
- f. Vill inte svara

Sverige har fem erkända nationella minoriteter och urfolk: judar, romer, sverigefinnar, tornedalingar och samer. Identifierar du dig till någon eller några av dessa nationella minoriteter eller urfolk? Vilka?

- a. Ja, judar
- b. Ja, romer
- c. Ja, samer
- d. Ja, sverigefinnar
- e. Ja, tornedalingar

- f. Nej
- g. Vill inte svara

Människor som bor och lever i Sverige identifierar sig också med andra etniska minoritetsgrupper än de nationella minoriteterna. Identifierar du dig med någon minoritet i Sverige kopplat till ditt etniska, kulturella eller språkliga ursprung eller din hudfärg? Vilken eller vilka?

- a. Ja, öppen fråga
- b. Nej
- c. Vill inte svara

Har du en religiös tro eller identifierar du dig med en religion?

- a. Nej
- b. Ja, buddism
- c. Ja, hinduism
- d. Ja, islam
- e. Ja, judendom
- f. Ja kristendom
- g. Ja, annan tro, nämligen: Öppet svar
- h. Vill inte svara

Hade du föredragit att frågorna om din bakgrund och identitet var formulerade på något annat sätt? I så fall hur?

- a. Öppet svar

Frågor i Rivkraftsenkäten 2023

Känner du till att FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning finns?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet ej

Vet du vad FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning innebär?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet ej

Vet du att du kan klaga till FN-kommittén till konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning om dina mänskliga rättigheter blir kränkta?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet ej

Vet du att du kan klaga till Europadomstolen om dina mänskliga rättigheter blir kränkta?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet ej

Tycker du det är lätt eller svårt att hitta information om mänskliga rättigheter?

- a. Mycket lätt
- b. Ganska lätt
- c. Ganska svårt
- d. Mycket svårt
- e. Vet ej

Upplever du att det finns mänskliga rättigheter som är hotade och riskerar att försvinna i Sverige?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet ej

Skriv vilka mänskliga rättigheter du upplever är hotade och kan försvinna i Sverige?

- a. Öppet svarsalternativ.

Upplever du att det finns särskilda grupper av människor vars rättigheter hotas och riskerar att försvinna i Sverige?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet ej

Vilka grupper mänskliga rättigheter upplever du är hotade och riskerar att försvinna?

- a. Öppet svarsalternativ.

Upplever du att dina mänskliga rättigheter hotas och riskerar att försvinna?

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet ej

På vilket sätt tycker du att dina rättigheter hotas eller riskerar att försvinna?

- a. Öppet svarsalternativ.

Har du någon gång känt att du inte fått det du har rätt till? *Det vill säga att dina mänskliga rättigheter har blivit kränkta.*

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet ej

Beskriv på vilket sätt du inte fått det du har rätt till.

- a. Öppet svarsalternativ.

Vet du vart du kan vända dig om du inte får det du har rätt till? *Det vill säga om dina mänskliga rättigheter kränks på något sätt.*

- a. Ja
- b. Nej
- c. Vet ej

Har du någon gång vänt dig (berättat) till någon att du inte har fått det du har rätt till, det vill säga att dina mänskliga rättigheter har kränkts? *Till exempel till någon myndighet, organisation eller kommunen.*

- a. Ja, det har jag
- b. Nej, mina rättigheter har aldrig blivit kränkta.
- c. Nej, mina rättigheter har blivit kränkta men jag har aldrig vänt mig (berättat) till någon.
- d. Vet ej

Vem vände du dig till?

- a. Öppet svarsalternativ.

Berätta gärna varför du inte vände dig till någon för att berätta att dina mänskliga rättigheter har blivit kränkta.

- a. Öppet svarsalternativ.

Här kan du skriva om du vill berätta något mer som vi inte har frågat om när det gäller mänskliga rättigheter.

- a. Öppet svarsalternativ.

Är du medlem i någon funktionshindersorganisation?

- a. Ja
- b. Nej, men är med i annan organisation
- c. Nej
- d. Vet ej

Vilken typ av funktionsnedsättning har du?

- a. Synnedsättning
- b. Blind
- c. Hörselnedsättning
- d. Döv
- e. Dövblind
- f. Rörelsenedsättning
- g. Neuropsykiatrisk funktionsnedsättning, NPF (till exempel ADHD, ADD och autism)
- h. Psykisk funktionsnedsättning (till exempel våra besvär av oro, ångslan och ångest)
- i. Intellektuell funktionsnedsättning (utvecklingsstörning)
- j. Lässvårigheter och skrivsvårigheter (dyslexi, dyskalkyli)
- k. Svårigheter att tala (till exempel afasi)
- l. Astma och/eller allergi
- m. Reumatisk sjukdom
- n. Mag- och tarmsjukdom
- o. Medicinsk funktionsnedsättning (till exempel diabetes)
- p. Annan funktionsnedsättning, vilken?

Vilken åldersgrupp tillhör du?**Vilket är ditt födelseår?****Vilket kön har du?**

- a. Man
- b. Kvinna
- c. Annat

